

Головне управління освіти і науки Черкаської обласної
державної адміністрації
Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних
працівників

Лабораторія-центр зовнішнього незалежного оцінювання
та моніторингу якості освіти

*Моніторингове дослідження стану
організації профільного навчання у
загальноосвітніх навчальних закладах
Черкаської області*

Моніторингове дослідження стану організації профільного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах Черкаської області. – Черкаси: ЧОПОПП, 2010. – 88 с.

Автори-укладачі:

Кулінко О.В., Тетьора С.С., методисти лабораторії-центру зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти Черкаського ОПОПП;

Чиркова С.І., методист лабораторії розвитку освіти і педагогічних інновацій Черкаського ОПОПП;

Фесун С.Є., соціальний педагог Черкаської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 7 Черкаської міської ради

Рецензенти:

Лісова Н.І., заступник директора з питань зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти Черкаського ОПОПП, кандидат педагогічних наук;

Дзюбак Р.М., заступник директора з методичної роботи Черкаського ОПОПП

Затверджено на засіданні Вченої ради інституту.
Протокол № 1 від 11.03.2010 року

Зміст

1. Програма проведення моніторингового дослідження	4-9
2. Результати моніторингових досліджень у 2007-08, 2009-10 н.р.....	10-27
3. Висновки	28
4. Методичні рекомендації щодо розвитку допрофільної підготовки і профільного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах області	29-75
5. Бібліографія.....	76-80
6. Додаток.....	81-90

Програма проведення моніторингового дослідження

Актуальність дослідження.

Входження української освіти в європейський освітній простір потребує реформування всіх її ланок, насамперед загальної середньої освіти. Нові підходи до організації освіти у старшій школі закладено в Національній доктрині розвитку освіти (2002), законі України «Про загальну середню освіту», Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа) та Концепції профільного навчання у старшій школі.

У названих документах закладено нові підходи до організації освіти в старшій школі. Вона має функціонувати як профільна. На концептуальному рівні профільне навчання визначається як один зі шляхів забезпечення рівного доступу до якісної освіти. А тому основними завданнями профільного навчання є:

- створення умов для врахування й розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб учнів старшої школи в процесі їхньої загальноосвітньої підготовки;
- забезпечення умов для життєвого і професійного самовизначення старшокласників, формування готовності до свідомого вибору і оволодіння майбутньою професією;
- формування загальнокультурної, соціальної, комунікативної, інформаційної, громадянської, технічної, здоров'язбережної компетенцій учнів на допрофесійному рівні, спрямування молоді щодо майбутньої професійної діяльності;
- забезпечення наступно-перспективних зв'язків між загальною середньою і професійною освітою відповідно до обраного профілю.

Профіль навчання визначається з урахуванням інтересів школярів та їхніх батьків, перспектив здобуття подальшої освіти і життєвих планів учнівської молоді; кадрових, матеріально-технічних, інформаційних ресурсів школи; соціокультурної і виробничої інфраструктури району, регіону.

Профільне навчання здійснюється у загальноосвітніх навчальних закладах різного типу, однопрофільних і багатoproфільних школах, спеціалізованих школах, ліцеях, гімназіях, колегіумах, школах з класами з поглибленим вивченням окремих предметів.

Важливою умовою є створення психологічного супроводження навчального процесу в 8-9, 10-12 класах, що здійснюється з метою своєчасної оцінки комплексу індивідуальних особливостей підлітка з погляду його готовності до успішного навчання за певним профілем, попередження дезадаптації в умовах виникнення навчальних труднощів і стресів, пов'язаних із спілкуванням у новому колективі. Важливо досягти усвідомлення учнем себе як суб'єкта вибору профілю навчання.

Тема моніторингового дослідження: організація профільного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах (далі ЗНЗ) області.

Мета моніторингового дослідження: вивчити стан організації профільного навчання у ЗНЗ області.

Завдання моніторингового дослідження:

- дослідити стан організації профільного навчання;
- порівняти результати моніторингових досліджень 2007-08 та 2009-10 навчальних років;
- узагальнити результати моніторингового дослідження, направити до Головного управління освіти і науки Черкаської обласної державної адміністрації.

Об'єкт моніторингового дослідження: керівники загальноосвітніх навчальних закладів, класні керівники, учні, батьки учнів.

Предмет моніторингового дослідження: стан упровадження профільного навчання.

Загальна характеристика дослідження

Міністерством освіти і науки України протягом 2007-08 – 2009-10 н.р. було ініційовано проведення ряд моніторингових досліджень щодо стану організації профільного навчання та допрофільної підготовки з метою усунення проблем, які виникають під час реформувань в освіті.

Дослідження було проведено методом вибіркового анкетування різних груп респондентів. Так, у 2007-08 н.р. до вибірки було залучено 48 керівників ЗНЗ, 130 учнів 11-х класів та 130 батьків учнів. У ході моніторингового дослідження, що проводилось у 2009-10 н.р., до опитування залучено 48 керівників, 50 класних керівників, 140 учнів 11-х класів та 140 батьків учнів ЗНЗ I-III ступенів комунального і державного типів власності, спеціалізованих закладів освіти, гімназій та ліцеїв.

Анкетування проводилось анонімно, що дає підстави вважати результати дослідження вірогідними і такими, що можуть бути проаналізовані. Вони дають можливість з'ясувати позитивні й негативні тенденції профілізації загальної середньої освіти, зробити загальну оцінку стану практичної реалізації ідеї профільного навчання в області, виробити рекомендації для усунення виявлених негативних явищ.

Склад вибірки

Склад вибірки дослідження було проведено згідно з додатком № 2 наказу Міністерства освіти і науки України від 12.08.2009 № 745 та наказу Головного управління освіти від 22.09.2009 № 518 «Про моніторингове дослідження».

№	Назва загальноосвітнього навчального закладу	Кількість керівників	Кількість класних	Кількість учнів 11-	Кількість батьків
---	--	----------------------	-------------------	---------------------	-------------------

		ЗНЗ	керівників	х класів	учнів
1.	Черкаська гімназія № 9 ім. О.М.Луценка Черкаської міської ради Черкаської області	1	3	6	6
2.	Черкаська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів № 17 Черкаської міської ради Черкаської області	1	3	6	6
3.	Черкаська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 21 Черкаської міської ради Черкаської області	1	2	5	5
4.	Черкаська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 22 Черкаської міської ради Черкаської області	1	2	5	5
5.	Черкаська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 26 Черкаської міської ради Черкаської області	1	2	6	6
6.	Черкаська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 29 Черкаської міської ради Черкаської області	1	1	6	6
7.	Черкаська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 30 Черкаської міської ради Черкаської області	1	2	6	6
8.	Уманська міська гімназія Уманської міської ради Черкаської області	1	3	6	6
9.	Уманська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №10 Уманської міської ради Черкаської області	1	1	5	5
10.	Смілянська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів № 5 Смілянської міської ради Черкаської області	1	3	6	6
11.	Смілянський природничо-математичний ліцей Смілянської міської ради Черкаської області	1	2	5	5
12.	Канівська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 1 Канівської міської ради Черкаської області	1	2	6	6
13.	Золотоніська спеціалізована школа № 2 інформаційних технологій Золотоніської міської ради Черкаської області	1	2	6	6
14.	Ватутінська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №5 Ватутінської міської ради Черкаської обл.	1	2	6	6
15.	Вільшанська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів Городищенської районної ради Черкаської області	1	1	2	2
16.	В'язівська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів Городищенської районної ради Черкаської області	1	0	2	2
17.	Драбівський навчально-виховний комплекс "Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів ім. С.В.Васильченка -	1	1	2	2

	гімназія" Драбівської районної ради Черкаської області				
18.	Шрамківська загальноосвітня школа I-III ступенів Драбівської районної ради Черкаської області	1	0	2	2
19.	Новогребельська загальноосвітня школа I-III ступенів Жашківської районної ради Черкаської області	1	1	2	2
20.	Пугачівська загальноосвітня школа I-III ступенів Жашківської районної ради Черкаської області	1	0	2	2
21.	Тарасівська загальноосвітня школа I-III ступенів Звенигородської районної ради Черкаської області	1	1	2	2
22.	Юрківська загальноосвітня школа I-III ступенів Звенигородської районної ради Черкаської області	1	0	2	2
23.	Дмитрівський навчально-виховний комплекс "Загальноосвітня школа I-III ступенів - дошкільний навчальний заклад" Золотоніської районної ради Черкаської області	1	1	1	1
24.	Пальмірська загальноосвітня школа I-III ступенів Золотоніської районної ради Черкаської області	1	0	1	1
25.	Михайлівська загальноосвітня школа I-III ступенів Кам'янської районної ради Черкаської області	1	1	1	1
26.	Телепинська загальноосвітня школа I-III ступенів Кам'янської районної ради Черкаської області	1	0	1	1
27.	Таганчанська загальноосвітня школа I-III ступенів імені С.К.Федоренка Канівської районної ради Черкаської області	1	1	2	2
28.	Катеринопільський ліцей Катеринопільської районної ради Черкаської області	1	1	2	2
29.	Стеблівська загальноосвітня школа I-III ступенів ім. І.С.Нечуя-Левицького Корсунь-Шевченківської районної ради Черкаської області	1	1	2	2
30.	Деренківецький навчально-виховний комплекс "Дошкільний навчальний заклад- загальноосвітня школа I-III ступенів" Корсунь-Шевченківської районної ради Черкаської області	1	0	1	1
31.	Лисянський навчально-виховний комплекс "Загальноосвітня школа I-III ступенів №1 - гімназія" Лисянської районної ради Черкаської області	1	1	1	1
32.	Буцька загальноосвітня школа I-III	1	1	2	2

	ступенів Маньківської районної ради Черкаської області				
33.	Маньківська загальноосвітня школа I-III ступенів №1 Маньківської районної ради Черкаської області	1	0	1	1
34.	Цибулівська загальноосвітня школа I-III ступенів Монастирищенської районної ради Черкаської області	1	1	2	2
35.	Бачкуринська загальноосвітня школа I-III ступенів Монастирищенської районної ради Черкаської області	1	0	1	1
36.	Балаклеївська спеціалізована школа I-III ступенів №1 ім. Є.Гуглі Смілянського району Черкаської області	1	1	2	2
37.	Колодистенська загальноосвітня школа I-III ступенів Тальнівської районної ради Черкаської області	1	1	2	2
38.	Бабанська загальноосвітня школа I-III ступенів Уманської районної ради Черкаської області	1	1	2	2
39.	Оксанинська загальноосвітня школа I-III ступенів Уманської районної ради Черкаської області	1	0	1	1
40.	Кузьминогребельська загальноосвітня школа I-III ступенів Христинівської районної ради Черкаської області	1	1	3	3
41.	Байбузівська загальноосвітня школа I-III ступенів Черкаської районної ради Черкаської області	1	1	2	2
42.	Червонослобідська загальноосвітня школа I-III ступенів № 1 Черкаської районної ради Черкаської області	1	0	2	2
43.	Геронимівська загальноосвітня школа I-III ступенів Черкаської районної ради Черкаської області	1	0	2	2
44.	Стецівська загальноосвітня школа I-III ступенів Чигиринської районної ради Черкаської області	1	1	2	2
45.	Чорнобаївська гімназія Чорнобаївської районної ради Черкаської області	1	1	2	2
46.	Хрестителівська загальноосвітня школа I-III ступенів Чорнобаївської районної ради Черкаської області	1	0	2	2
47.	Іскренська загальноосвітня школа I-III ступенів Шполянської районної ради Черкаської області	1	1	2	2
48.	Матусівський навчально-виховний комплекс "Дошкільний навчальний заклад-загальноосвітня школа I-III ступенів №2" Шполянської районної ради Черкаської області	1	0	2	2

Організаційні заходи

Підготовку до проведення моніторингового дослідження здійснював обласний координатор – лабораторія-центр моніторингу якості освіти – та відповідальні за проведення моніторингових досліджень у районах/містах області.

Для проведення дослідження в області було здійснено такі організаційні заходи:

- 23.09.2009 на базі ЧОППОПП проведено навчання відповідальних за проведення моніторингового дослідження;
- призначено у загальноосвітні навчальні заклади (згідно додатку до наказу Головного управління освіти і науки облдержадміністрації від 22.09.2009 № 518 «Про моніторингове дослідження») відповідальних відділів освіти, методичних кабінетів для проведення моніторингового дослідження;
- до 07.10.2009р. проведено навчання керівників загальноосвітніх навчальних закладів щодо процедури дослідження;
- забезпечено тиражування анкет та інформаційних матеріалів.

Інструментарій дослідження

Анкетування залучених до опитування здійснювалося анонімно за пакетом матеріалів Міністерства освіти і науки України, який містив:

- інструктивно-методичні рекомендації щодо проведення моніторингового дослідження;
- рекомендований склад вибірки дослідження (додаток № 2 до наказу Міністерства освіти і науки України від 12.08.2009 № 745);
- інформаційну довідку про результати моніторингового дослідження;
- анкету для керівника загальноосвітнього навчального закладу;
- анкету для класного керівника;
- анкету для учня 11-го класу;
- анкету для батьків учнів 11-го класу;
- таблицю для узагальнених результатів опитування керівників загальноосвітніх навчальних закладів;
- таблицю для узагальнених результатів опитування класних керівників;
- таблицю для узагальнених результатів опитування учнів 11-го класу;
- таблицю для узагальнених результатів опитування батьків учнів 11-го класу.

**Результати моніторингових досліджень у 2007-2008,
2009-2010 н.р.**

**Узагальнені результати опитування керівників
загальноосвітніх навчальних закладів (2007-08 н.р.)**

Керівники ЗНЗ	Кількість відповідей
Міста	14
Села	34
Наявність допрофільної підготовки в навчальному закладі	
Так	31
Ні	7
Чи функціонує в навчальному закладі кабінет профорієнтації?	
Так	4
Ні	34
Чи організовано в керованому Вами навчальному закладі профконсультаційну психодіагностику учнів основної школи з метою визначення їх професійних інтересів?	
Так	32
Ні	6
Чи сформовані, на Ваш погляд, професійні інтереси випускників основної школи в керованому Вами навчальному закладі?	
Так. Сформовані добре	12
Ні. Не сформовані	1
Професійні інтереси сформовані частково	25
Чи забезпечений навчальний заклад програмами для профільного навчання?	
Так. Повністю	19
Ні. Не забезпечений	1
Частково	18
Чи забезпечений навчальний заклад підручниками з профільних предметів?	
Так. Повністю	5
Ні. Не забезпечений	11
Частково	27
З якого класу розпочинається допрофільна підготовка учнів у навчальному закладі?	
I-4 класи	4
5 клас	8
6 клас	3
7 клас	4
8 клас	19
9 клас	
Інше	
З якого класу, на Ваш погляд, варто розпочинати допрофільну підготовку учнів?	
1 -4 класи	5
5 клас	19
6 клас	3
7 клас	6

8 клас	5
9 клас	
Інше	
Які форми реалізації допрофільної підготовки використовуються в навчальному закладі? (Відповідей може бути кілька)	
Курси за вибором учнів	35
Система факультативів, предметних гуртків, наукових товариств учнів	30
Поглиблене вивчення окремих предметів	17
Інше	1
Яка з форм допрофільної підготовки учнів, на Ваш погляд, є найбільш ефективною?	
Курси за вибором учнів	9
Система факультативів, предметних гуртків тощо	10
Поглиблене вивчення окремих предметів	23
Інше	6
Які мотиви є найбільш вагомими для вашого навчального закладу під час формування профілів навчання?	
Результати діагностики схильностей учнів	31
Освітні запити батьків учнів	15
Науково - методичне забезпечення того чи іншого профілю	10
Кадрове забезпечення, готовність учителів до викладання у профільних класах	18
Накопичений досвід навчального закладу щодо організації навчання певного профілю в старшій школі	4
Інше	
Що насамперед враховується під час комплектування профільних класів у навчальному закладі?	
Бажання учня	37
Бажання батьків учня	17
Рекомендації вчителів	7
Допрофільна підготовка учня	8
Результати участі учня в предметних олімпіадах ,конкурсах тощо	4
Середній бал з предметів, які будуть вивчатися як профільні	4
Інше	1
З якими проблемами Вам, як керівнику, доводиться стикатися при організації профільного навчання в навчальному закладі?	
Незацікавленість учнів	5
Незацікавленість батьків учнів	5
Непідготовленість учителів до роботи в профільних класах	6
Неготовність адміністрації ЗНЗ до організації профільного навчання	1
Незадовільне матеріально-технічне забезпечення	32
Незадовільне навчально - методичне забезпечення	16
Незадовільний рівень допомоги від міського (районного) управління освітою	
Інше	3

**Узагальнені результати опитування учнів 11-го класу
(2007-08 н.р.)**

Учні 11-х класів	Кількість відповідей
Міста	75
Села	55
Як Ви вважаєте, чи потрібно запроваджувати профільне навчання в загальноосвітньому навчальному закладі?	
Так	66
Ні. Загальноосвітнього навчання досить	7
Частково, інше	57
Чи відповідає профіль навчання напрямку допрофільної підготовки, яку Ви отримали?	
Так	69
Ні. Загальноосвітнього навчання досить	32
Частково, інше	29
Чи задовольняє Вас рівень викладання профільних предметів?	
Так	61
Ні. Загальноосвітнього навчання досить	9
Частково, інше	60
Чи маєте Ви можливість змінити профіль навчання?	
Так	46
Ні. Загальноосвітнього навчання досить	78
Частково, інше	6
Чи відповідає обраний Вами профіль навчання майбутній професії?	
Так	45
Ні. Загальноосвітнього навчання досить	43
Частково, інше	42
Чи володієте Ви інформацією про те, які вищі та спеціальні навчальні заклади функціонують у регіоні, та які умови вступу до них?	
Так	52
Ні. Загальноосвітнього навчання досить	7
Частково, інше	71
Чи володієте Ви інформацією про місцевий ринок праці та попит на певні категорії фахівців на ньому?	
Так	36
Ні. Загальноосвітнього навчання досить	19
Частково, інше	75
Який профіль навчання Ви обрали ?	
Філологічний	49
Суспільно-гуманітарний	15
Художньо-естетичний	6
Фізико-математичний	33
Природничий	3
Технологічний	12
Спортивний	2
Інше	10
Всього	130

Що стало вирішальним фактором при виборі Вами профілю навчання?	
Інтерес до певного циклу предметів	36
Бажання задовольнити свої інтереси і розвинути нахили	30
Бажання отримати допрофесійну підготовку	18
Бажанням підготуватися до вступу до ВНЗ вибраного профілю	33
Бажанням реалізувати свій творчий потенціал.	33
Допрофільна підготовка	8
Хто вплинув на Ваше рішення відносно вибору профілю навчання?	5
Рішення прийнято самостійно	
Після обговорення у сімейному колі	52
Рекомендації адміністрації школи та класного керівника	42
Поради друзів та однокласників	22
	14

**Узагальнені результати опитування батьків учнів
загальноосвітніх навчальних закладів (2007-08 н.р.)**

Батьки учнів	Кількість відповідей
Міста	75
Села	55
Як Ви вважаєте, чи потрібно запроваджувати профільне навчання в загальноосвітньому навчальному закладі?	
Так	66
Ні. Загальноосвітнього навчання досить	14
Частково, інше	50
Чи відповідає профіль навчання напрямку допрофільної підготовки, яку Ви отримали?	
Так	62
Ні. Загальноосвітнього навчання досить	54
Частково, інше	14
Чи задовольняє Вас рівень викладання профільних предметів?	
Так	51
Ні. Загальноосвітнього навчання досить	20
Частково, інше	59
Чи існує можливість змінити профіль навчання?	
Так	64
Ні. Загальноосвітнього навчання досить	66
Частково, інше	
Чи відповідає обраний профіль навчання майбутній професії?	
Так	53
Ні. Загальноосвітнього навчання досить	39
Частково, інше	38
Чи володієте Ви інформацією про те, які вищі та спеціальні навчальні заклади функціонують у регіоні, та які умови вступу до них?	
Так	49

Ні. Загальноосвітнього навчання досить	8
Частково, інше	73
Чи володієте Ви інформацією про місцевий ринок праці та попит на певні категорії фахівців на ньому?	
Так	46
Ні. Загальноосвітнього навчання досить	26
Частково, інше	58
Що стало вирішальним фактором при виборі профілю навчання?	
Інтерес до певного циклу предметів	47
Бажання задовольнити свої інтереси і розвинути нахили	15
Бажання отримати допрофесійну підготовку	10
Бажанням підготуватися до вступу до ВНЗ вибраного профілю	34
Бажанням реалізувати свій творчий потенціал.	18
Допрофільна підготовка	46
Хто вплинув на рішення відносно вибору профілю навчання?	
Рішення прийнято самостійно	65
Після обговорення у сімейному колі	30
Рекомендації адміністрації школи та класного керівника	27
Поради друзів та однокласників	8
Всього	130

**Узагальнені результати опитування керівників
загальноосвітніх навчальних закладів (2009-10 н.р.)**

Керівники ЗНЗ	Кількість відповідей
Сільська місцевість	34
Місто	14
Які зі складових реформування освіти потребують підвищеної уваги з боку всіх учасників освітнього процесу для успішної реалізації основних завдань реформи?	
Перехід на навчання з 6-ти років	19
Запровадження незалежного зовнішнього оцінювання знань випускників	38
Впровадження допрофільної підготовки та профільного навчання	28
Впровадження інноваційних технологій	24
Введення нових предметів	8
Створення національної системи освітнього моніторингу	8
З якими проблемами Вам, як керівнику, доводиться стикатися при організації профільного навчання?	
Незацікавленість учнів	9
Незацікавленість батьків учнів	18
Непідготовленість учителів до роботи в профільних класах	6
Неготовність Вас та Ваших заступників до організації профільного навчання	
Незадовільне матеріально-технічне забезпечення	42
Незадовільне навчально-методичне забезпечення	28
Незадовільний рівень допомоги від міського (районного) органу управління освітою	5
Інше	3

Які мотиви є найбільш вагомими для Вашого навчального закладу під час формування профілів навчання?	
Результати діагностики схильностей учнів	34
Освітні запити батьків учнів	15
Кадрове забезпечення, готовність учителів до роботи у профільних класах	20
Науково – методичне забезпечення того чи іншого профілю	4
Накопичений досвід щодо організації навчання певного профілю	12
Інше	
Що насамперед враховується під час комплектування профільних класів у Вашому навчальному закладі?	
Бажання учнів	37
Бажання батьків учнів	17
Рекомендації вчителів	6
Середній бал з предметів	3
Допрофільна підготовка учнів	20
Середній бал з предметів, які будуть вивчатися як профільні	2
Результати участі учнів у предметних олімпіадах ,конкурсах тощо	1
Інше	
Чи організовано в очолюваному Вами навчальному закладі профконсультаційну психодіагностику учнів основної школи з метою визначення їх професійних інтересів?	
Так	18
Ні	4
Частково, інше	26

**Узагальнені результати опитування класних керівників
(2009-10 н.р.)**

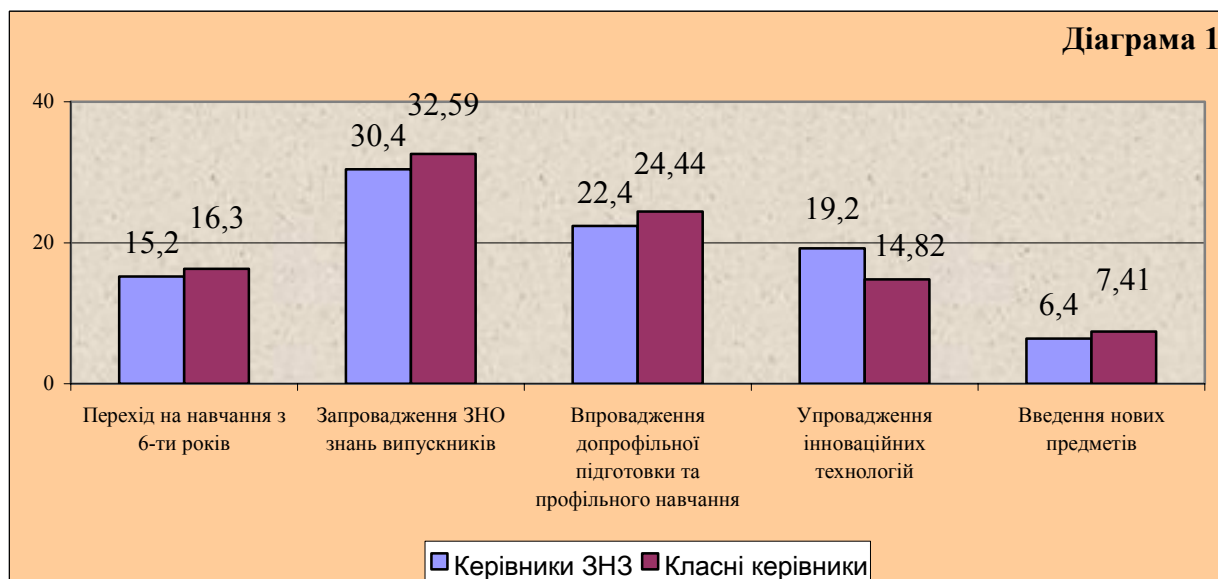
Класні керівники	Кількість відповідей
Сільська місцевість	20
Місто	30
Які з напрямків реформування загальної середньої освіти потребують підвищеної уваги з боку всіх учасників освітнього процесу для успішної реалізації основних завдань реформи?	50
Перехід на навчання з 6-ти років.	22
Запровадження незалежного зовнішнього оцінювання знань випускників.	44
Впровадження допрофільної підготовки та профільного навчання.	33
Впровадження інноваційних технологій.	20
Введення нових предметів.	10
Створення системи внутрішкільного моніторингу.	4
Інше	2
Чи забезпечує профілізація старшої школи створення умов для життєвого та професійного самовизначення учнів?	
Так	15

Ні	4
Частково	31
Інше	

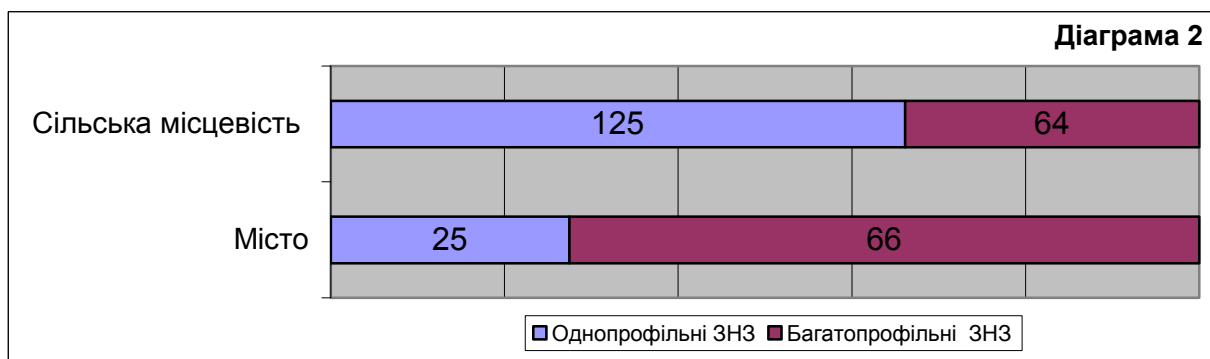
**Узагальнені результати опитування учнів 11-го класу
(2009-10 н.р.)**

Учні 11-х класів	Кількість відповідей
Сільська місцевість	60
Місто	80
Чи плануєте Ви продовжити освіту після закінчення школи?	
Так, я планую навчатись у вищому навчальному закладі.	133
Так, я планую навчатись у професійно – технічному навчальному закладі.	5
Вважаю, що мені не потрібно продовжувати навчання.	1
Ні, я планую влаштуватися на роботу.	1
Інше	
Яка Ваша головна вимога до майбутньої професії?	
Соціально значима для суспільства.	26
Надає можливість самореалізуватися повною мірою.	70
Високооплачувана.	32
„Модна”	4
Інше	8
Чи визначилися Ви з вибором майбутньої професії?	
Так	63
Ні	11
Частково	66
Чи допомогло Вам профільне навчання з вибором майбутньої професії?	
Так	85
Ні	45
Частково	1
Інше	
Чи сприяє профільне навчання підвищенню рівня Ваших знань?	
Так	102
Ні	9
Частково	18
Інше	2
Чи задовольняє Вас рівень викладання профільних предметів у Вашій школі?	
Так	106
Ні	8
Частково	17

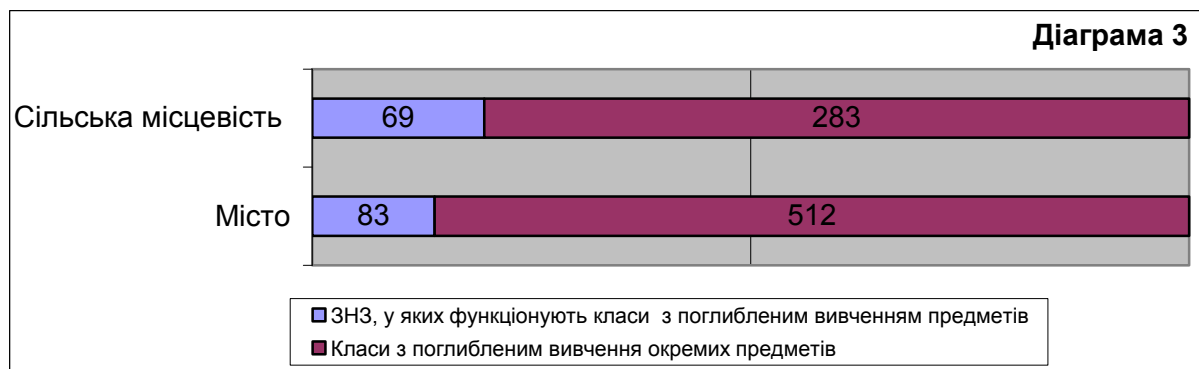
Узагальнені результати показали, що 22,4% керівників ЗНЗ та 24,44% класних керівників одним з найбільш важливих напрямів реформування освіти назвали впровадження профільного навчання (див. діаграму 1).*

Стан охоплення профільним навчанням у Черкаській області у 2007-08 н.р. (ЗНЗ I-III ступенів усіх типів і форм власності)

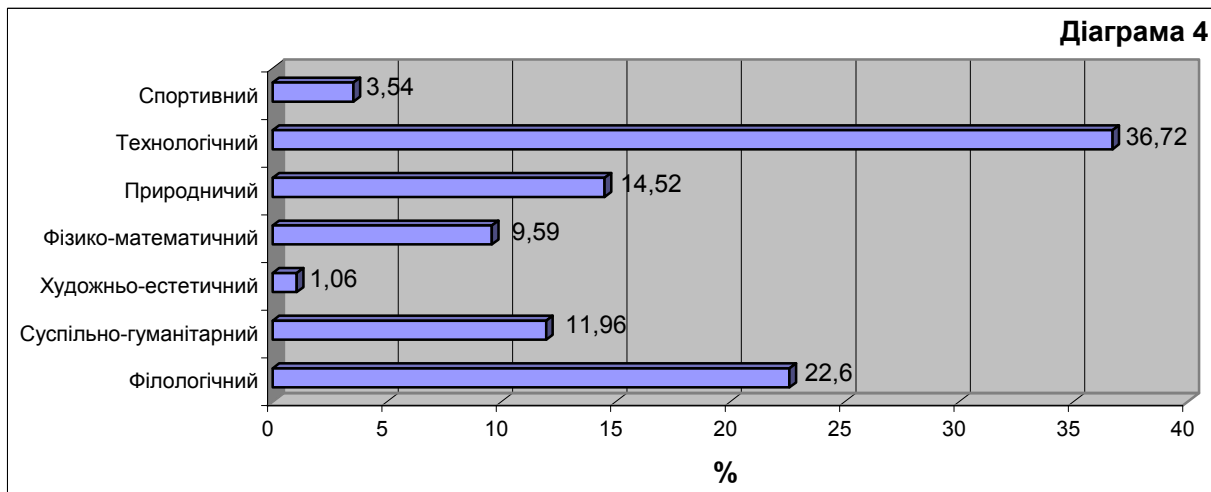

Стан охоплення допрофільною підготовкою у Черкаській області у 2007-08 н.р. (ЗНЗ I-III ступенів усіх типів і форм власності)

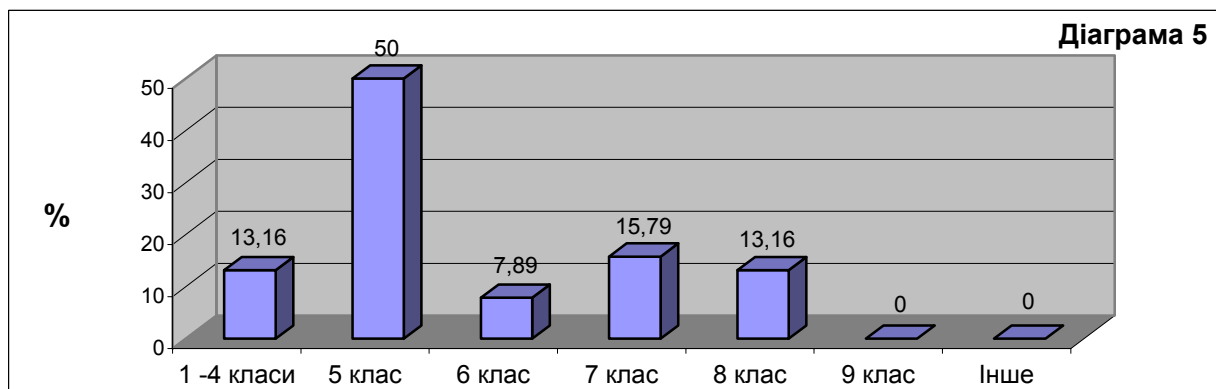
* кожний учасник анкетування мав можливість позначити не більше трьох відповідей

Кількість учнів, охоплених профілями ЗНЗ Черкаської області (2007-08 н.р.)

Отже, за даними 2007 року найпопулярнішими напрямками і профілями в області стали технологічний, філологічний і природничий (36,72%, 22,6% та 14,52% відповідно).

Вибору учнем профілю навчання у старшій школі має передувати його допрофільне навчання, оскільки у становленні профільної школи особлива роль належить допрофільній орієнтації учнів. Керівникам ЗНЗ було запропоновано відповісти на запитання «З якого класу, на Ваш погляд, варто розпочинати допрофільну підготовку учнів?» (див. діаграму 5).

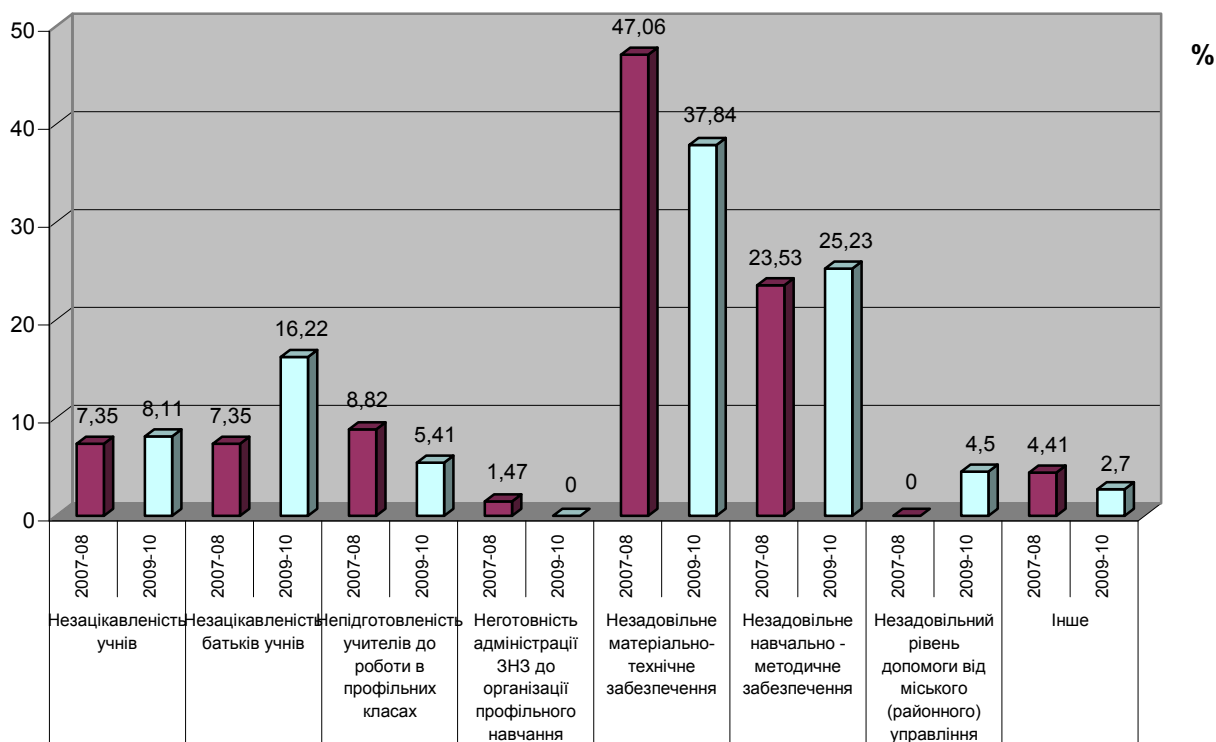

Отже, опитування показало, що більшість респондентів вважають, що допрофільну підготовку потрібно впроваджувати у 5 класі: 50% по Черкаській області (2007 р.), з'ясовано, що організацію допрофільної підготовки у 5 класі підтримували лише 26,53% опитаних (2-га позиція по Україні), 35,53% залучених до опитування вважало, що розпочинати допрофільну підготовку потрібно у 8-му класі (2004р.).

У ході проведення моніторингових досліджень у 2007-08 та 2009-10 н.р. одним із основних завдань було вивчення думки керівників ЗНЗ щодо проблем, з якими їм доводиться стикатися під час організації профільного навчання у власному навчальному закладі (див. діаграму 6).*

* наведені результати анкетувань по Черкаській області

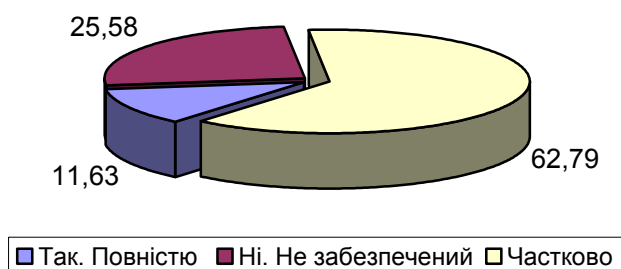
Діаграма 6

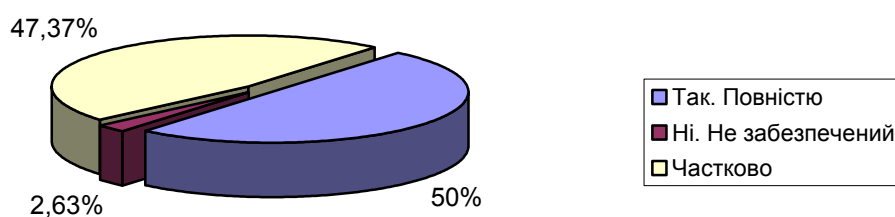
Результати анкетування виявили, що найголовнішою проблемою впровадження профільного навчання у навчальному закладі є незадовільне матеріально-технічне забезпечення (цю думку висловили 47,06% опитаних у 2007-08 та 37,84% у 2009-10 н.р.) і незадовільне навчально-методичне забезпечення (23,53% та 25,23%). Такі умови не сприяють педколективам ЗНЗ ефективно впроваджувати профільне навчання та покращувати його якість. Незважаючи на певне покращення матеріально-технічного забезпечення шкіл за останні роки, назване питання потребує вирішення на рівні держави. Опитування показало й інші зміни. Зменшилась кількість керівників ЗНЗ, незадоволених підготовкою вчителів, залучених до роботи у профільних класах, та зросла кількість директорів, незадоволених рівнем допомоги місцевого управління освіти щодо організації профільного навчання.

Вивчаючи питання матеріально-технічного та навчально-методичного забезпечення шкіл у 2007-08 н.р., директорам було запропоновано дати відповідь на запитання: «Чи забезпечений навчальний заклад підручниками з профільних предметів?» (див. діаграму 7) та «Чи забезпечений навчальний заклад програмами для профільного навчання?» (див. діаграму 8).

Діаграма 7

Діаграма 8

25,58% директорів вважає стан забезпечення підручниками з профільних предметів незадовільним у власному навчальному закладі і тільки 50% ЗНЗ, що ввійшли до вибірки, забезпечені навчальними програмами для вивчення профільних предметів.

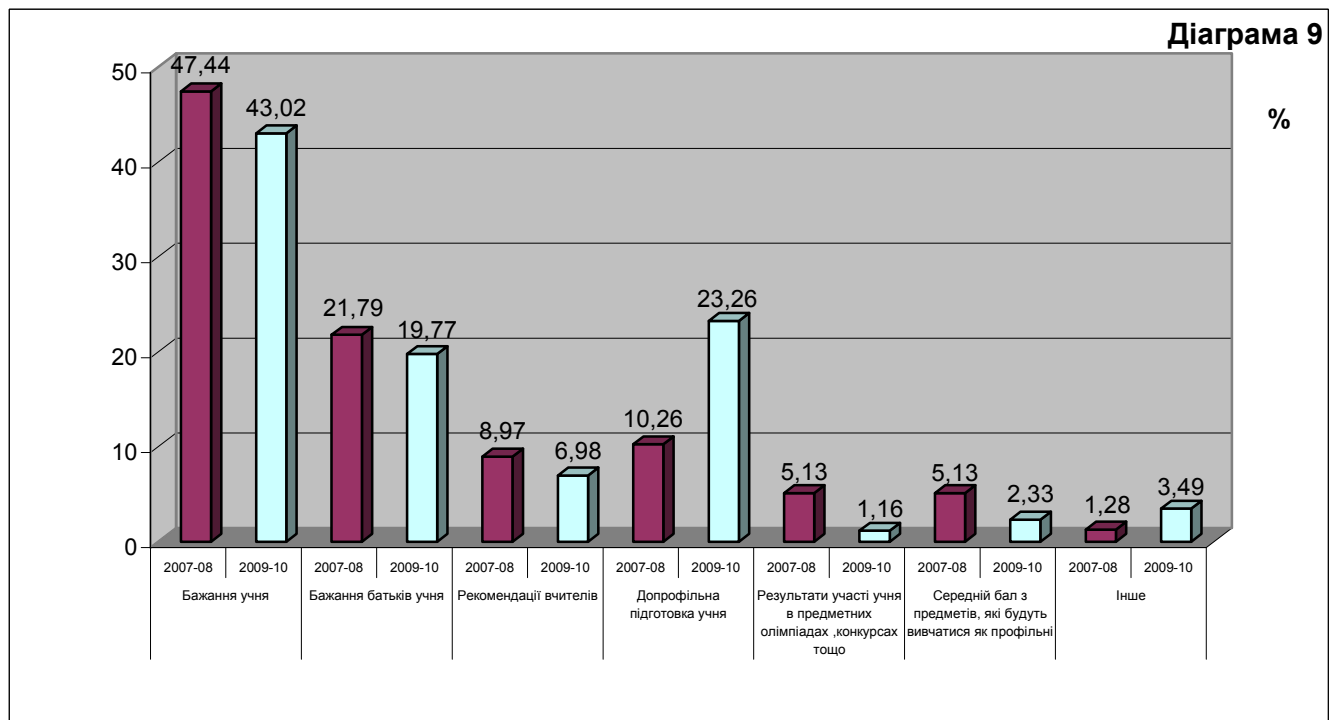
Актуальними залишаються питання щодо форм допрофільної підготовки учнів ЗНЗ, що сприяли б вибору учнями профілю навчання у старшій школі, адекватній їхнім потребам і можливостям. У ході моніторингового дослідження у 2007-08 н.р. директори ЗНЗ відповіли на запитання «Яка з форм допрофільної підготовки учнів, на Ваш погляд, є найбільш ефективною?» Було отримано такі результати:

- поглиблене вивчення окремих предметів – 47,92 (по Україні на 2004р. – 47,7%);
- система факультативів, предметних гуртків, тощо – 20,83%;
- курси за вибором учнів – 18,75%.

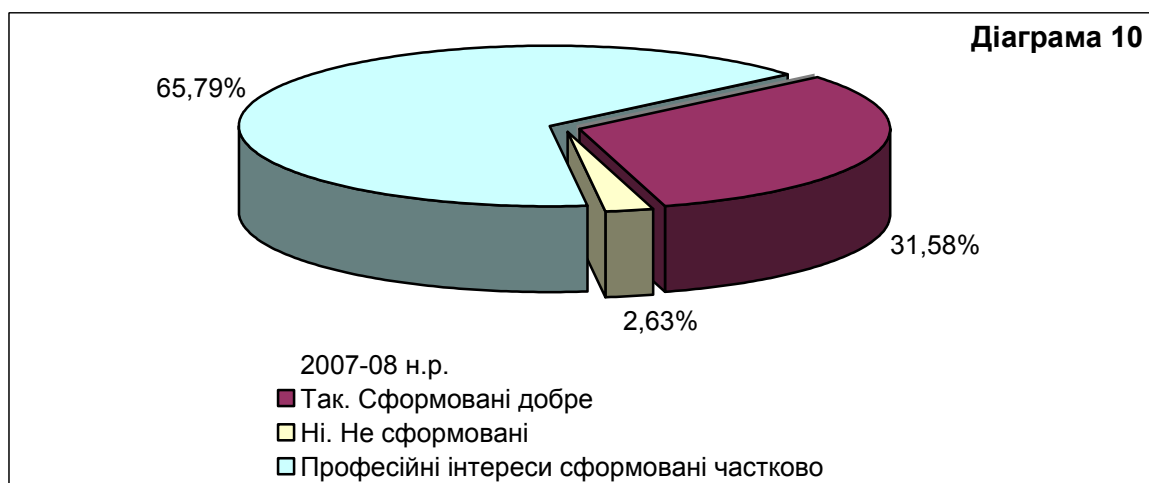
Для вивчення стану профільної школи важливими є критерії, за якими керівники ЗНЗ комплектують профільні класи. У 2007-08 та 2009-10 навчальних роках процес формування профільних класів залишається майже незмінним. Під час комплектації профільних класів увага зверталася на:

- бажання учнів – 47,44% у 2007р. та 43,02% у 2009р.;
- бажання батьків учня – 21,79% та 19,77% відповідно.

Особливістю останнього навчального року є те, що керівники ЗНЗ більше уваги почали приділяти допрофільній підготовці учнів – 23,26% опитаних проти 10,26% у 2007р. (див. діаграму 9).*

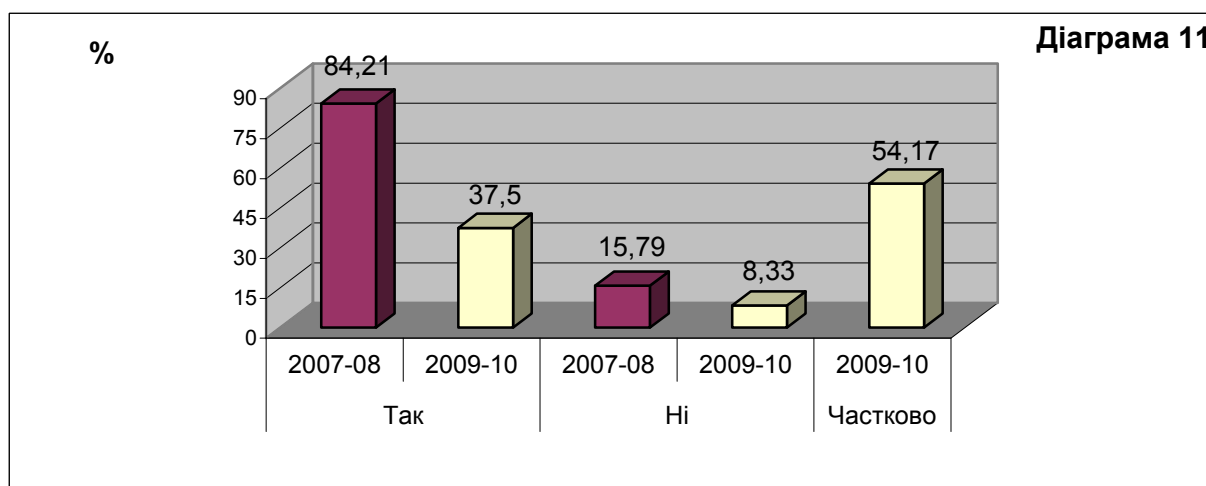
Профільне навчання має на меті підготувати випускників старшої школи до певного виду професійної діяльності, тому для директорів ЗНЗ поставлено запитання «Чи сформовано професійні інтереси випускників основної школи в керованому ними навчальному закладі?» 31,58% опитаних відповіли «так», 2,63% - «ні» і 65,79% - «частково» (див. діаграму 10).

З допомогою запитання директорам «Чи організовано в керованому Вами навчальному закладі профконсультаційну психодіагностику учнів основної

* кожний учасник анкетування мав можливість позначити не більше трьох відповідей

школи з метою визначення їх професійних інтересів?» виявлено такі результати (див. діаграму 11):*

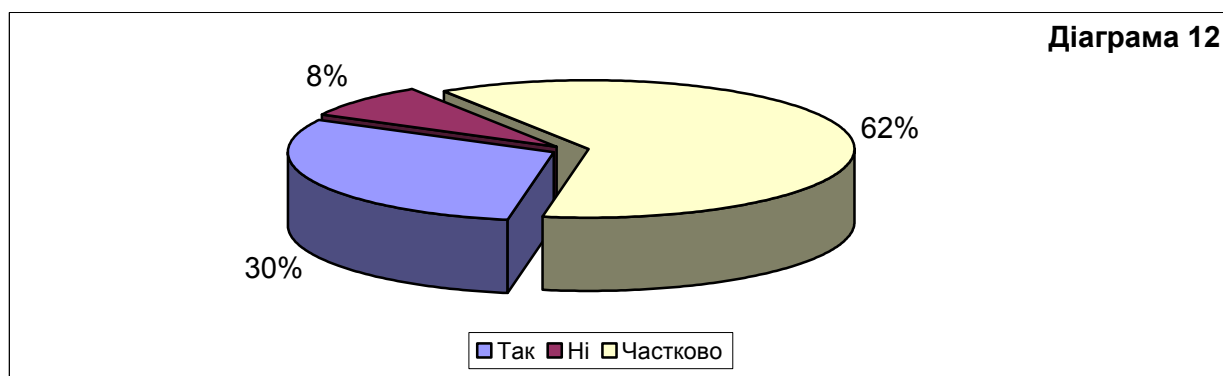

Порівняння результатів виявило, що рівень цього виду роботи понизився.

До моніторингового дослідження були залучені класні керівники. Вони давали відповідь на запитання: «Чи забезпечує профілізація старшої школи створення умов для життєвого та професійного самовизначення учнів?» (див. діаграму 12).

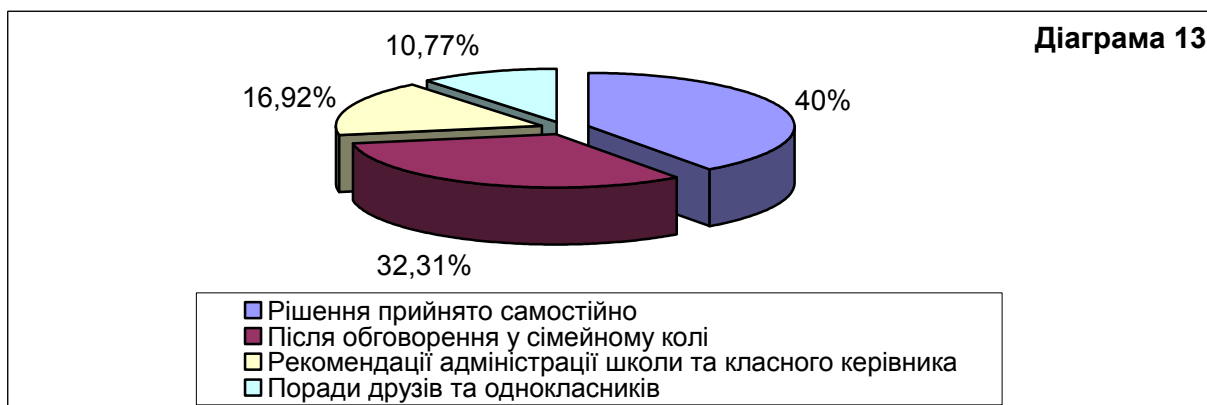
Відповіді розділилися таким чином:

- 30% - відповідь «так»;
- 8% - «ні»;
- 62% - «частково».

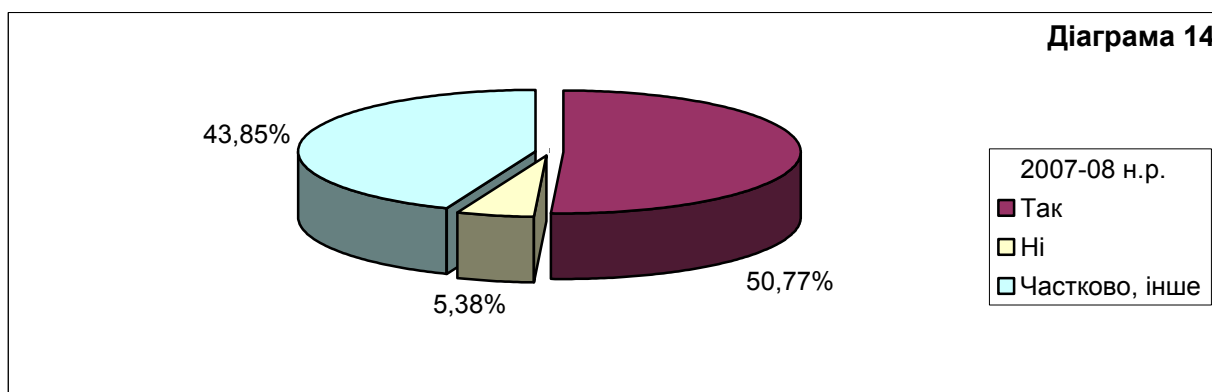

Згідно з результатами анкетування, як показано на діаграмі 13, виявлено, що більшість учнів, приймаючи рішення щодо вибору профілю навчання, зробили це самостійно – 40% опитаних; 32,31% – після обговорення в сімейному колі; 16,92% – за рекомендацією адміністрації школи та класного керівника. Таким чином, можна зробити висновок: здебільшого учні піддаються зовнішнім факторам, а не обирають профіль, який був би їм цікавий та з яким пов'язали б власну професію.

* під час проведення моніторингового дослідження 2007 року в анкеті була відсутня відповідь «частково»

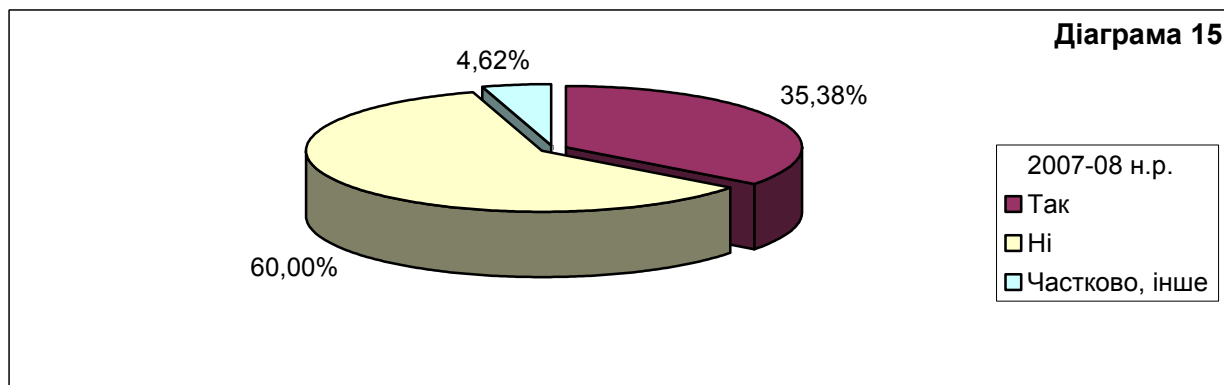

У 2007 році учням загальноосвітніх навчальних закладів запропоновано відповісти на запитання «Як Ви вважаєте, чи потрібно запроваджувати профільне навчання в загальноосвітньому навчальному закладі?» (діаграма 14).

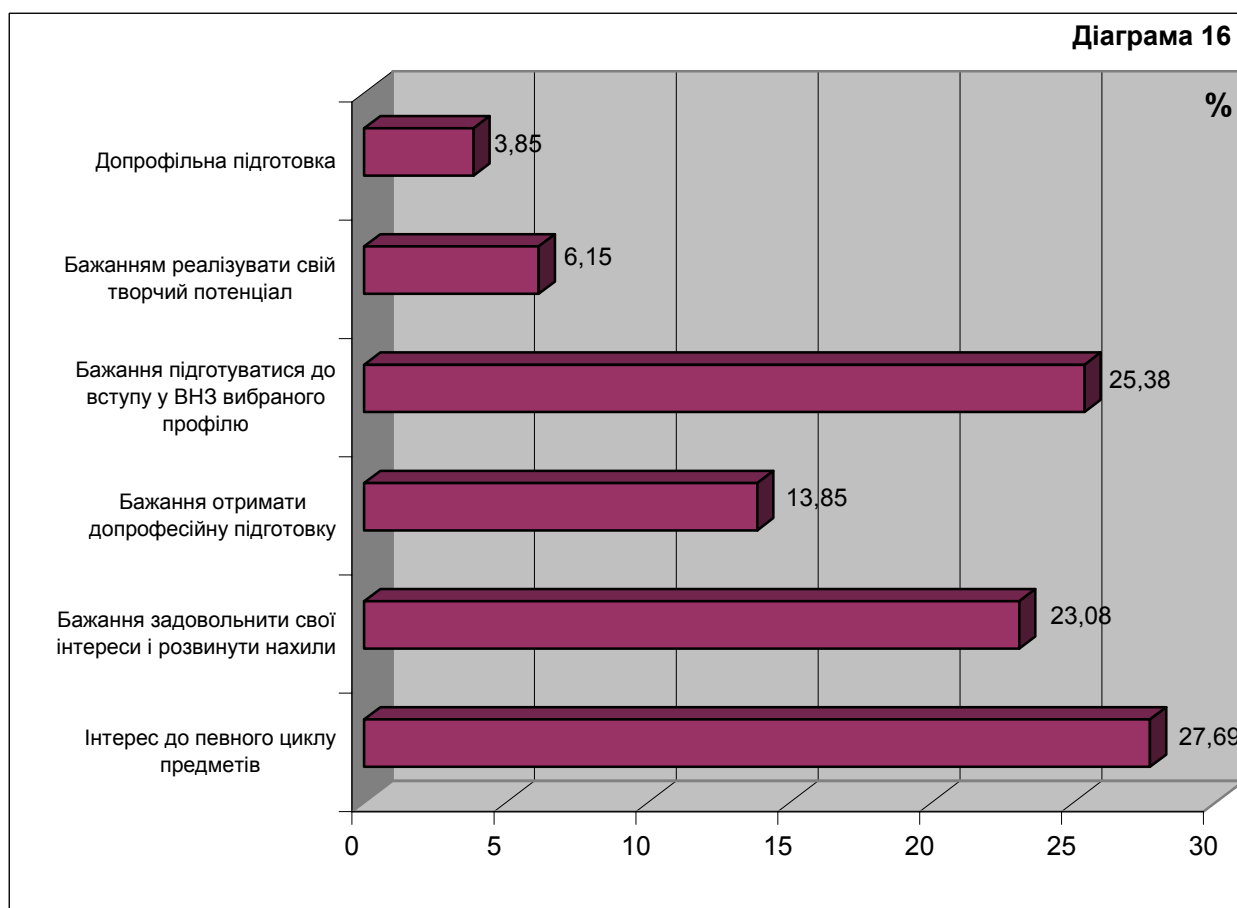

Більше половини учасників, залучених до опитування, задоволені введенням профільного навчання і тільки 5,38% вважають, що достатньо загальноосвітнього навчання.

Анкетування учнів з теми «Чи маєте Ви можливість змінити профіль навчання?» дало такі результати: тільки 35,38% учнів мають можливість змінити профіль, 60% - ні (див. діаграму 15). Це є порушенням одного з принципів Концепції профільного навчання, який надає можливість змінювати обраний ними профіль.

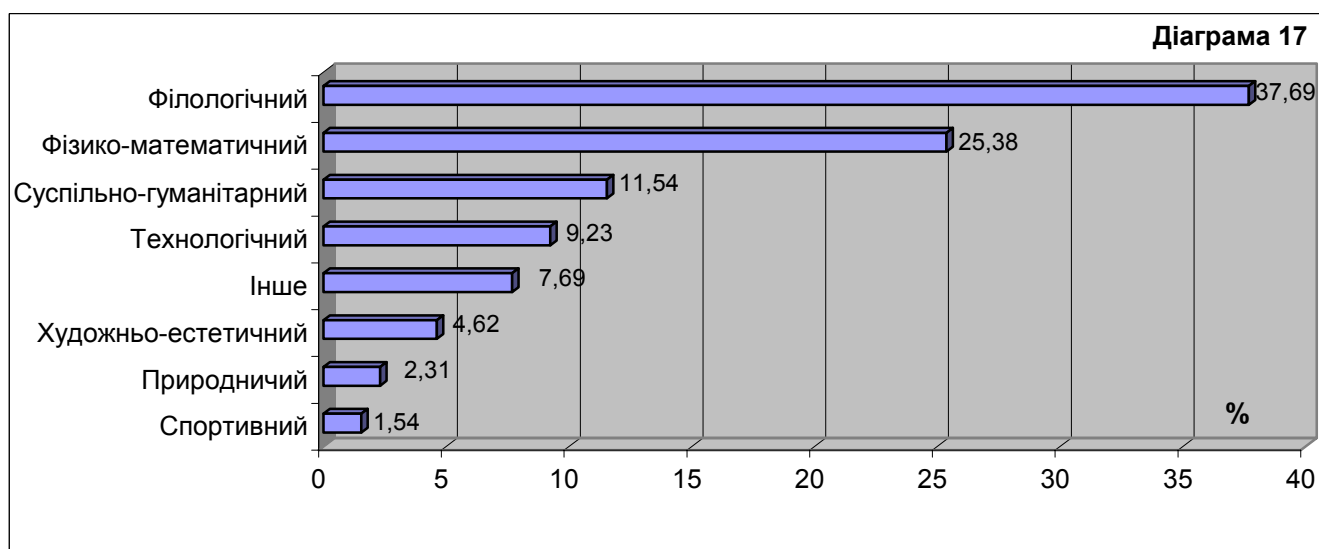

Анкетування показало, що вирішальним під час вибору профілю навчання серед опитаних учнів є: інтерес до певного циклу предметів – 27,69% опитаних; бажання підготуватися до вступу до ВНЗ обраного профілю – 25,38%; бажання задовольнити свої інтереси і розвинути нахили – 23,08% (див. діаграму 16).

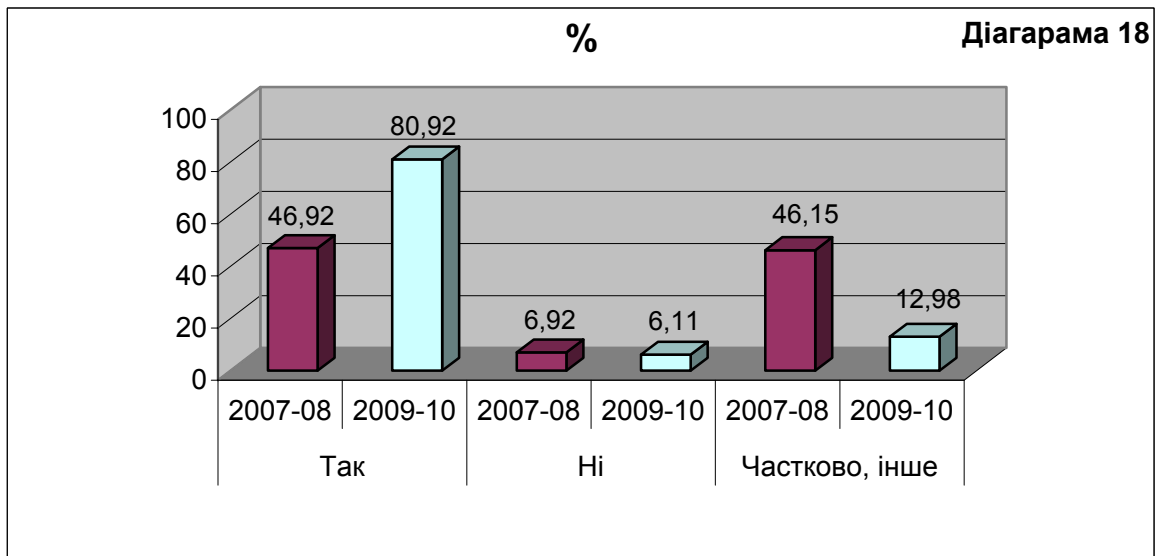

Як видно з діаграми обираючи профіль у старшій школі, лише 3,85% опитаних звернули увагу на допрофільну підготовку.

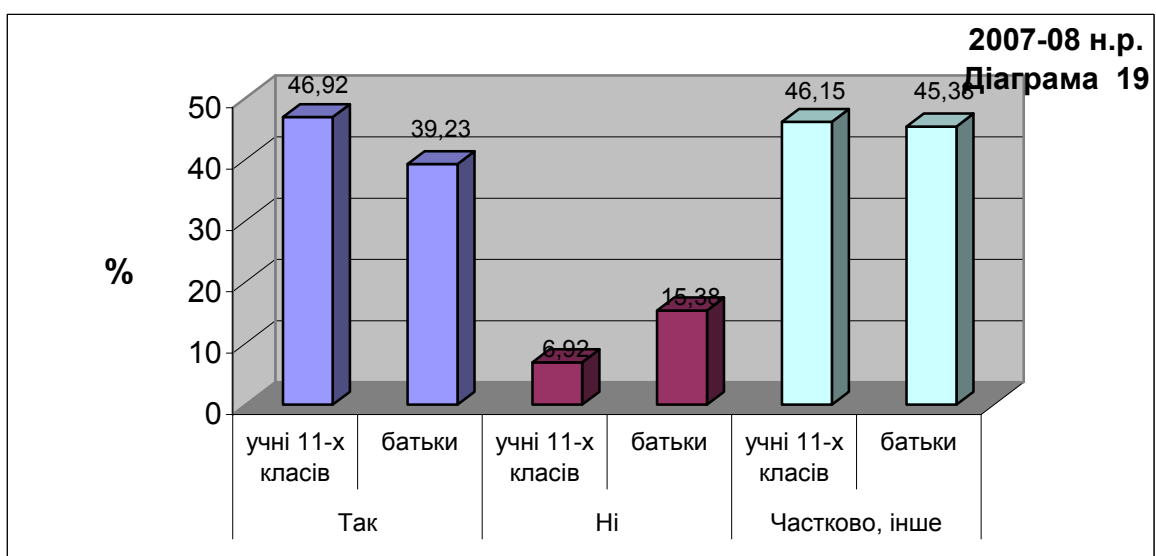
Найпопулярнішими профілями серед випускників старшої школи, як показало моніторингове дослідження, що проводилось у 2007р., є філологічний (37,69% опитаних), фізико-математичний (25,38%), суспільно-гуманітарний (11,54%). Непопулярними є природничий (2,31%) та спортивний (1,54%) (див. діаграму 17).

Важливим для вивчення стану упровадження профільного навчання є питання його якості. На запитання «Чи задовольняє Вас рівень викладання профільних предметів?» респонденти відповідали у 2007 та 2009 роках. Як видно з діаграми, значно зросла кількість учнів 11-х класів, задоволених якістю наданих послуг навчального закладу, в якому вони навчаються у 2009р. у порівнянні з 2007р. У 2007р. «так» відповіли 46,92% в порівнянні з 80,92% у 2009р. (див. діаграму 18). Підтвердженням цієї статистики є відповіді директорів (див. с.7, діаграму 6). Кількість незадоволених керівників ЗНЗ рівнем підготовки вчителів для роботи у профільних класах зменшився з 8,82% у 2007р. до 5,41% у 2009р.

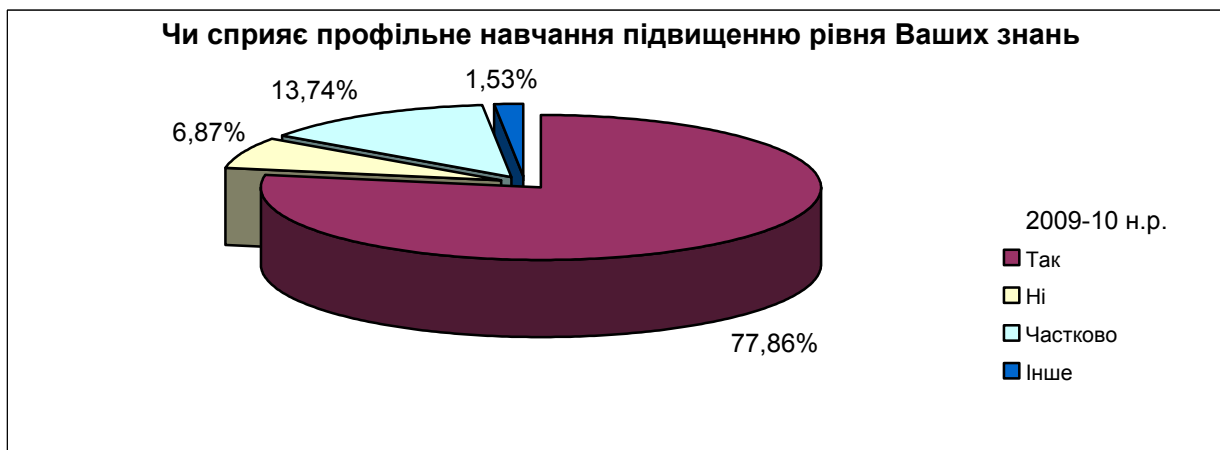

Результати порівняння відповідей учнів 11-х класів та батьків учнів 11-х класів показали, що батьки більш скептично ставляться до якості викладання профільних предметів у навчальному закладі, де навчаються їхні діти. 39,23% з них задоволені якістю і 15,38% - ні (діаграма 19).

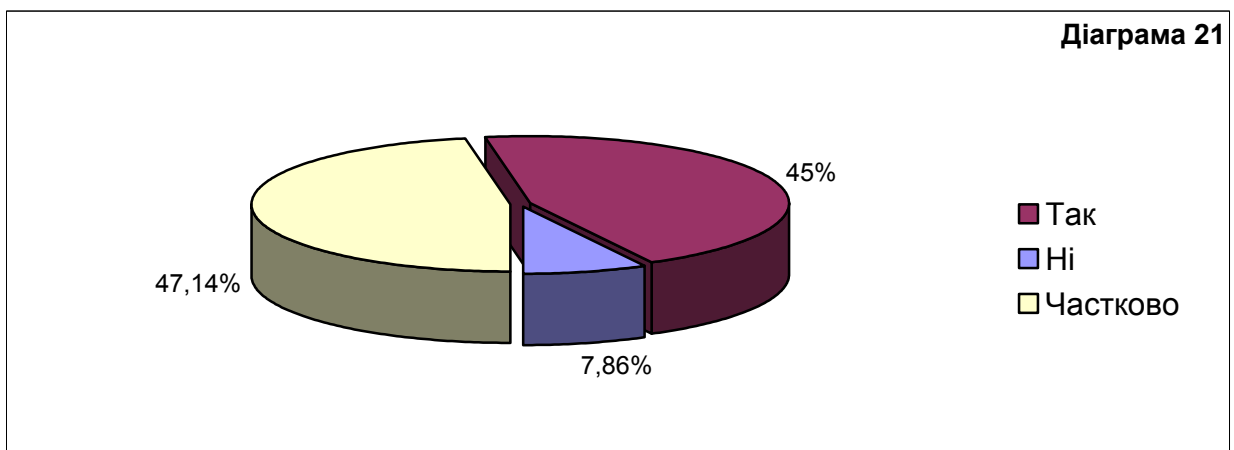
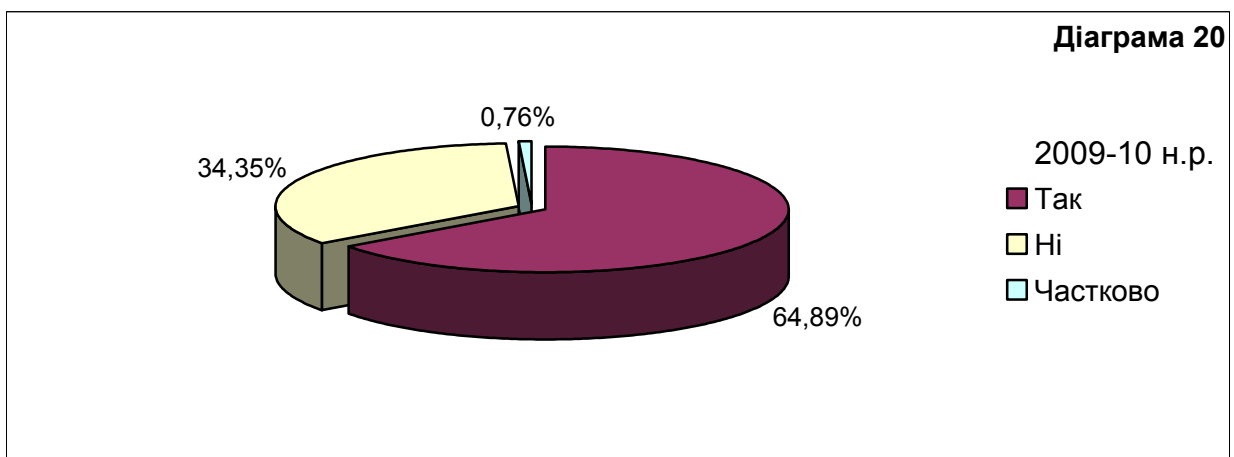

Одним із завдань профільного навчання є створення умов для врахування й розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб учнів старшої школи у процесі їхньої загальноосвітньої підготовки. На

думку 77,86% випускників, профільне навчання сприяє підвищенню їхніх знань, 13,74% - частково і для 6,87% опитаних – не сприяє.

Забезпечення умов для життєвого і професійного самовизначення старшокласників, формування готовності до свідомого вибору і оволодіння майбутньою професією є головним завданням профільного навчання. 64,89% опитаних учнів відповіли, що профільне навчання допомогло їм з вибором майбутньої професії (діаграма 20), але тільки 45% з них визначилися з майбутньою професією (діаграма 21).

У рамках реалізації завдань щодо впровадження профільного навчання у системі загальної середньої освіти відбулися серйозні зміни у роботі керівних та педагогічних працівників, які мають забезпечити виконання соціального замовлення на отримання якісної освіти, забезпечити бажання учнів у продовженні освіти за обраним профілем, покращити ресурсне забезпечення навчально-виховного процесу.

Висновки

Аналіз анкетування респондентів показав, що головними напрямками реформування освіти вони вважають упровадження зовнішнього незалежного оцінювання та організацію допрофільної і профільної підготовки учнів.

Виходячи з мети, завдань та принципів концепції профільного навчання, на основі моніторингових досліджень, ініційованих Міністерством освіти і науки України протягом 2004-09 рр., зробили **такі висновки**:

Позитивним в організації профільного навчання є те, що:

- значно зросла кваліфікація вчителів, залучених до роботи у профільних класах;
- профільне навчання допомагає більшості учнів визначитися з майбутньою професією.

Разом з тим, у загальноосвітніх навчальних закладах існують проблеми:

- недостатнє матеріально-технічне та навчально-методичне забезпечення, що стримує впровадження допрофільної і профільної підготовки та позначається на їх якості;
- під час комплектування профільних класів у старшій школі майже не звертається увага на допрофільну підготовку учнів, чим порушується принцип наступності та неперервності освіти;
- керівники ЗНЗ під час формування профільних класів, перш за все, враховують бажання учнів та батьків, а не рівень навчальних досягнень та схильність до певного виду діяльності учнів;
- інколи порушуються права учнів щодо зміни профілю навчання.

Методичні рекомендації щодо розвитку допрофільної підготовки і профільного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах області

МЕТА ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Одним із головних завдань профорієнтаційної роботи школи є формування в учнів готовності до професійного самовизначення. Для оцінки готовності старшокласників до професійного самовизначення використовують такі критерії:

- Мотиваційний (сформованість ієрархії мотивів вибору професії, наявність стійкого інтересу до певної професії, сформованість професійних намірів);
- Когнітивний (здатність до самоаналізу; здатність до аналізу професій; наявність профінформаційних знань; адекватна самооцінка);
- Практичний (наявність обґрунтованого особистого професійного плану та здійснення практичних заходів щодо його реалізації).

Мотиваційний компонент визначає ставлення старшокласника до вибору майбутньої професії, а його основними показниками прояву є наявність відповідних інтересів та намірів, мотивів вибору професії.

Когнітивний компонент готовності до професійного самовизначення характеризується наявністю знань щодо індивідуальних особливостей, інформованість про світ професій, поінформованість щодо вимог, які висуває обрана професія, до індивідуальних характеристик людини.

Практичний компонент передбачає наявність в учня вмінь розробляти особистий професійний план та здійснювати заходи щодо його реалізації. До практичного компоненту готовності до вибору професії здебільшого включають професійно важливі знання, вміння, професійно важливі якості особистості.

Профінформаційна робота у загальноосвітньому навчальному закладі забезпечує вирішення **таких основних завдань:**

- ознайомлення учнів з інформаційним матеріалом, що характеризує масові професії;
- інформування учнів про умови оволодіння професіями (про навчальні заклади, навчальні предмети, строки навчання, кваліфікаційні перспективи тощо);
- формування в учнів позитивного ставлення до різних видів професійної діяльності;
- формування в учнів стійких професійних інтересів і правильно умотивованих професійних намірів, в основу яких покладено усвідомлення своїх власних професійно значущих психологічних особливостей, здібностей, а також соціально-економічних умов вибору професії.

ХАРАКТЕРИСТИКА РІВНІВ ГОТОВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ

Рівень	Особливості прояву
Високий	За мотиваційним критерієм : наявність чітких мотивів вибору професії, в ієрархічній структурі яких переважають мотиви, пов'язані з її змістом, чітко виражені професійні інтереси, майбутня професія обрана. За когнітивним критерієм : високий рівень здатності до самоаналізу та аналізу професій, володіння інформацією про світ професій та кон'юнктуру ринку праці, адекватна самооцінка. За практичним критерієм : наявність реалістичного, повного особистого професійного плану, реалізація конкретних заходів з оволодіння майбутньою професією.
Середній	За мотиваційним критерієм : опосередкована мотивація вибору професії, диференціація професійної діяльності за ступенем привабливості, визначення ближньої професійної перспективи(навчальний заклад тощо) . За когнітивним критерієм : середній рівень здатності до самоаналізу та аналізу професій, володіння неповною та несистематизованою інформацією про світ професій та кон'юнктуру ринку праці, незначно завищена або занижена самооцінка. За практичним критерієм : наявність професійного плану на найближчу перспективу, плану дій з його реалізації.
Низький	За мотиваційним критерієм : переважання мотивів , пов'язаних із зовнішньою привабливістю професій, відсутність професійних інтересів, питання вибору професії особистістю не актуалізоване, вибір професії відбувається під впливом зовнішніх чинників. За когнітивним критерієм : низький рівень здатності та аналізу професій, відсутність професіографічних знань. За практичним критерієм : відсутність особистого професійного плану.

ЕТАПИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Профорієнтаційна робота в школі відбувається за такою схемою:

Підготовчий етап – здійснюється від народження та протягом навчання дитини в школі . На цьому етапі завдання професійної орієнтації – спостереження, виявлення, обґрунтування та створення відповідних умов для розвитку індивідуальності кожного окремого учня. Вони реалізуються шляхом включення дитини в різноманітні форми навчально – трудової діяльності(громадська, спортивна тощо)

Основний етап. Завдання профорієнтаційної роботи полягає у підготовці старшокласників до самостійного та свідомого вибору майбутньої професії. Реалізуються означені завдання за рахунок сукупності форм та методів активізації професійного самовизначення(спеціалізований курс з основ вибору професії, профконсультаційна допомога, розвиток

необхідних у майбутньому професійно важливих якостей у процесі профільного навчання тощо).

Уточнюючий етап. Форми та методи профорієнтаційної роботи спрямовані на допомогу випускникам шкіл та студентам професійних навчальних закладів у конкретизації фахової підготовки.

Завершальний етап. Специфіка форм та методів визначається завданнями допомоги випускникам у працевлаштуванні та формуванні індивідуального стилю професійної діяльності на конкретному робочому місці.

ФОРМИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

1. **Разові форми** проводяться у випадку , коли необхідно актуалізувати проблему вирішення професійного самовизначення. Її тривалість може сягати не більше однієї академічної години. Методика проведення означеної форми має таку послідовність: а) встановлення контакту з учнем та створення відповідної атмосфери ; б) визначення та формування проблем, її актуалізація разом зі старшокласниками ; в) визначення мети та обговорення можливих дій ; г) уточнення варіантів вирішення проблем; д) узагальнення результатів взаємодії та формування позитивної мотивації на виконання прийнятого рішення.
2. **Короткотривалі форми** реалізуються протягом трьох – п'яти зустрічей , кожна з яких триває не більше однієї академічної години. Як правило , таку форму роботи доцільно використовувати зі старшокласниками , які потребують змістовної інформації професіографічного та діагностичного характеру для ствердження у власному професійному виборі.
3. **Середньотривалі форми** як правило, використовуються в тих випадках, коли вирішення актуальної проблеми учня неможливе під час короткотривалої зустрічі. Така форма роботи налічує 10 – 15 контактів профорієнтатора й учня. Здебільшого вона використовується в тих випадках , коли проблеми професійного самовизначення старшокласників глибші і супроводжуються іншими особистісними проблемами.

Залежно від кількості учнів організаційні форми поділяються також на :

- 1.Індивідуальні
- 2.Групові
- 3.Колективні

Інші форми профорієнтаційної роботи .

- Усний журнал
- Конференція
- Диспут
- Творчі конкурси
- Круглий стіл
- Екскурсії

Приклади творчих конкурсів :

- Фотоетюди та малюнки про професію.
- Літературні роботи (науково – фантастичні розповіді, нариси та ін..)

- Технічні конструкції, макети, прилади тощо.
- Дизайнерські роботи.

МЕТОДИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Під методами слід розуміти способи спільної діяльності педагога і учнів, які забезпечують підготовку школярів до професійного самовизначення. Методи поділяються на **пояснювально – ілюстративні або репродуктивні** (бесіда, розповідь, пояснення, лекція, демонстрація та ілюстрація явищ і процесів), **інформаційно-пошукові** (проблемний приклад, евристичні бесіди, методи організації дослідницької діяльності, спостереження, робота з навчальною та дослідницькою літературою), **активні** (ділові ігри, метод занурення з елементами гри, «мозковий штурм», контекстне навчання, ігри – вправи, аналіз ситуацій, тематичні дискусії, виробничі задачі з використанням технічних, технологічних, економічних ситуацій, змагальні методи тощо).

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ

Для того, щоб учні могли усвідомлено обирати професію, потрібно мати певну програму формування свідомих дій школярів. Одним із варіантів такої програми дій є схема побудови особистого професійного плану (ОПП). Вона охоплює такі компоненти:

1. Усвідомлення цінності чесної праці (ціннісно-моральна основа самовизначення).
2. Загальна орієнтація в соціально-економічній ситуації країни та прогнозування її змін (прогнозування майбутньої престижності професії та прийнятності того чи іншого способу життя, пов'язаного з нею).
3. Усвідомлення необхідності отримання професійної освіти.
4. Загальна орієнтація в світі професійної праці.
5. Усвідомлення головного смислу свого життя і відповідної професійної діяльності.
6. Виділення далекої професійної мети (мрії) та її узгодження з іншими важливими життєвими цілями .
7. Виділення близьких і найближчих професійних цілей(як етапів і шляхів досягнення мети).
8. Знання конкретних виділених цілей: професій, навчальних закладів, місць роботи.
9. Уявлення про власні недоліки та переваги, які можуть вплинути на досягнення намічених цілей.
10. Знання шляхів самовдосконалення і напрямів підготовки до професійної праці, а також шляхів та способів найбільш оптимального використання своїх переваг для досягнення намічених цілей.
11. Уявлення про можливі зовнішні (об'єктивні) перешкоди на шляху до цілей (хто і що може завадити).
12. Знання напрямів подолання зовнішніх перепон.
13. Система резервних варіантів вибору на випадок невдачі з основним варіантом.
14. Початок практичної реалізації ОПП, спроба щось зробити (наприклад, самостійні заняття, відвідування курсів, заняття з репетитором тощо), що дасть можливість

поглибити інформацію про професії і своєчасно внести в ОПП відповідні корективи.

Для ефективної роботи щодо організації допрофільної підготовки в 8-9-х класах, профільного навчання в 10-12-х класах необхідні орієнтири, які дозволять оцінювати зміни в системі освіти, що дасть можливість корегувати напрями реалізації реформ. Для цього є необхідним визначення критеріїв та створення інструментарію моніторингу системи допрофільної підготовки та профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Пропонуємо критерії ефективності допрофільної підготовки і профільного навчання (див. таблиці 1-10).

Таблиця 1

№	Об'єкт дослідження	Критерії
1	Адміністрація ЗНЗ	1. Готовність педагогічного колективу ЗНЗ до реалізації допрофільної підготовки та профільного навчання. 2. Відповідність основних напрямів реалізації допрофільної підготовки регіональним.
2	Учитель	1. Ріст професійної компетентності, використання сучасних освітніх технологій. 2. Професійна позиція педагога.
3	Вчитель, який веде елективні курси у 8 класі і старшій школі	1. Оцінка ступеня зацікавленості. 2. Підвищення кваліфікації. 3. Готовність учителя до проведення елективних курсів.
4	Педагого-психологи, які працюють у 8-12 класах	1. Рівень професійної компетентності. 2. Результативність психолого-педагогічного супроводу. 3. Усвідомлення доцільності профорієнтаційної роботи психолога.
5	Учні 8-9-х класів	1. Ефективність інформаційної роботи. 2. Результативність психолого-педагогічного супроводу. 3. Результативність елективних курсів.
6	Учні 10-12х класів	1. Інформаційна підготовленість учнів щодо обраного профілю. 2. Усвідомлення обраного профілю.
7	Батьки учнів 9-х класів	1. Ставлення батьків до профільного навчання. 2. Ставлення батьків до системи допрофільної підготовки в даному ЗНЗ.
8	Батьки учнів 10-12-х класів	1. Ставлення батьків до діяльності ЗНЗ у рамках профільного навчання. 2. Рівень психолого-педагогічної компетентності батьків.

9	Класні керівники 10-х класів	1. Позитивні наслідки діяльності класного керівника щодо профільного навчання. 2. Рівень психолого-педагогічної компетентності класного керівника.
---	------------------------------	---

Таблиця 2

**Критерії і показники ефективності діяльності адміністрації
навчального закладу**

№	Критерії	Показники
1	Готовність педагогічного колективу до реалізації допрофільної підготовки	1. Оцінка адміністрацією навчального закладу готовності колективу до реалізації допрофільної підготовки. 2. Кількість профілей в 10-11-х класах, підготовка до їх упровадження. 3. Кваліфікація педагогів, які реалізують програми допрофільної підготовки і профільного навчання.
2	Відповідність реалізації допрофільної підготовки регіональним вимогам	1. Реалізація регіональної моделі допрофільної підготовки. 2. Наявність «портфоліо» учнів. 3. Види та наступність елективних курсів.

Таблиця 3

Критерії і показники ефективності діяльності вчителя

№	Критерії	Показники
1	Ріст професійної компетентності	1. Проходження курсів підвищення кваліфікації, участь у семінарах, конференціях та інших формах з проблем допрофільної підготовки і профільного навчання. 2. Самоосвіта.
2	Використання сучасних освітніх технологій	1. Рівень оволодіння сучасними технологіями. 2. Ступінь використання сучасних освітніх технологій у роботі з учнями до профільних класів.
3	Професійна позиція педагога	Тьютор, майстер, автор, експерт.

Критерії оцінки рівня підготовки вчителя, який веде елективний курс

№	Критерії	Показники
1	Оцінка рівня зацікавленості і включеності вчителів у процес змін у системі освіти	1. Кількість учителів, які ведуть елективні курси, позитивно ставляться до профільного навчання у старшій школі та мають глибоке розуміння концепції профільного навчання. 2. Кількість учителів, які вважають престижність участі в експерименті (дослідженнях).
2	Підвищення кваліфікації	1. Наявність кваліфікаційної категорії. 2. Підвищення кваліфікації з питань профільного навчання. 3. Самоосвіта вчителя з даного питання.
3	Готовність учителя до ведення елективних курсів	1. Систематичність підвищення кваліфікації з питань методики та змісту елективних курсів. 2. Оволодіння сучасними освітніми технологіями. 3. Кількість учителів, які розуміють завдання допрофільної підготовки та профільного навчання.

Критерії і показники діяльності педагогів-психологів

№	Критерії	Показники
1	Рівень професійної компетентності	1. Статистичні дані про освіту, стаж, вік, кваліфікаційну категорію. 2. Проходження курсів підвищення кваліфікації. 3. Участь у семінарах, конференціях та інших формах питань допрофільної підготовки та профільного навчання.
2	Зміна професійної позиції	1. Аналіз психологами аспектів своєї професійної позиції у процесі створення умов щодо здійснення допрофільної підготовки та профільного навчання учнів. 2. Потреба в удосконаленні.
3	Результативність психологічного супроводу	1. Кількість учнів, які свідомо вибрали профіль на початок і кінець року. 2. Динаміка самовизначення учнів у виборі профілю на початок і кінець року.
4	Відповідальність професійної діяльності психолога	1. Наявність необхідної документації, яка свідчить про діяльність психолога у ході експерименту. 2. Аналіз об'єму виконаної роботи.

Критерії і показники ефективності роботи педагогічного колективу

№	Критерії	Показники
1	Ефективність інформаційної роботи	1. Кількість учнів, що володіють інформацією щодо муніципальної і регіональної освітньої мережі. 2. Кількість учнів, що ознайомлені з профілем навчання у своєму і сусідньому навчальному закладі.
2	Результативність психолого-педагогічного супроводу	1. Категорія учнів, зацікавлених у продовженні профільного навчання. 2. Психологічна підготовленість учнів до продовження навчання за обраним профілем. 3. Надання загальноосвітньому навчальному закладу можливості продовження навчання учнів за бажаним профілем.
3	Результативність елективних курсів	1. Кількість учнів, які визначилися у виборі профілю для подальшого навчання. 2. Кількість учнів, які обрали в якості екзаменів профільні предмети.

Критерії і показники ефективності допрофільної підготовки і профільного навчання десятикласників

№	Критерії	Показники
1	Інформаційна підготовленість учнів щодо обраного профілю	1. Розуміння переваг і недоліків обраної професії. 2. Розуміння перспективності обраної професії. 3. Розуміння змісту праці обраної професії.
2	Усвідомлення вибору профілю	1. Зовнішній або внутрішній вплив щодо вибору профілю. 2. Сформована потреба в учнів оцінювати свої індивідуальні можливості щодо відповідності до професійних вимог. 3. Усвідомлення причин вибору професії. 4. Усвідомлення необхідності і доцільності допрофільної підготовки і профільного навчання.

Таблиця 8

Критерії і показники ефективності запровадження допрофільної підготовки з точки зору батьків дев'ятикласників

№	Критерії	Показники
1	Ставлення батьків до системи профільного навчання	1. Кількість батьків, які позитивно ставляться до ідеї профільного навчання. 2. Кількість батьків, які впливають на вибір дитиною профілю навчання. 3. Готовність батьків забезпечити профільне навчання дитини в іншому навчальному закладі.
2	Ставлення батьків до організації допрофільної підготовки у даному освітньому закладі	1. Ступінь інформованості батьків щодо особливостей допрофільної підготовки. 2. Рівень задоволеності батьків організацією допрофільної підготовки в школі.

Таблиця 9

Критерії і показники ефективності діяльності класних керівників

№	Критерії	Показники
1	Позитивні результати діяльності класного керівника у рамках профільного навчання	1. Активність тих, хто навчається у профільній школі. 2. Взаємозв'язок класного керівника з батьками та іншими суб'єктами освітнього процесу. 3. Рівень задоволеності класного керівника результатами своєї діяльності.
2	Рівень психолого-педагогічної компетентності класного керівника	1. Використання сучасних освітніх технологій. 2. Усвідомлення класним керівником необхідності і доцільності допрофільної підготовки і профільного навчання.

Таблиця 10

Критерії і показники ефективності допрофільної і профільної підготовки з позиції батьків десятикласників

№	Критерії	Показники
1	Позитивне ставлення батьків до діяльності освітнього закладу з профільної підготовки учнів	1. Інформаційна підготовленість батьків до організації профільного навчання. 2. Усвідомлення батьками необхідності і доцільності допрофільної підготовки і профільного навчання. 3. Рівень задоволеності батьків результатами профільного навчання.
2	Рівень психолого-педагогічної компетентності батьків	Рівень психолого-педагогічної компетентності батьків

**Інструментарій, що використовується у
гімназії № 9 м. Черкас та інших навчальних
закладах області**

Таблиця успішності учнів з предметів

Клас	Українська мова	Українська література	Зарубіжна література	Алгебра	Фізика	Інформатика	Хімія	Біологія	Історія	Географія	Економіка	Англійська мова	Разом
Прізвища вчителів													

Навчальні досягнення учнів 9-11 класів з _____ профілю

№	Предмет	Рівні досягнень(%)			
		Високий	Достатній	Середній	Початковий

Результати вступу випускників ЗНЗ до ВНЗ за профілем навчання

№	Профіль	Рік	Рік	Рік
1.	Фізико-математичний			
2.	Хіміко-біологічний			
3.	Економічний			
4.	Історико-філологічний			
5.				

Оцініть за 5-бальною шкалою потенціал учня з точки зору продовження навчання за представленими профілями. У випадку вибору стовпчика „інше”, конкретизуйте свої рекомендації

№	ПІБ учня	Фізико-математичний	Хіміко-біологічний	Суспільно-гуманітарний	Історико-філологічний	Інше

Механізм розрахунків якісної успішності учнів

Якісна успішність	Розрахункова формула	Рівень якісної оцінки
Окремого учня Розрахунки класного керівника	$K = (12 \cdot A_1 + 11 \cdot A_2 + 10 \cdot A_3 + 9 \cdot A_4 + 8 \cdot A_5 + 7 \cdot A_6) \cdot 12 \cdot M \cdot 100\%$ N - кількість навчальних предметів. An - кількість предметів, вивчених на відповідну оцінку (A1 - 12, A2 - 11...)	Високий - 80-100% Достатній - 60-79% Допустимий - 40-59% Низький - 20-39% Критичний - нижче 20%
Окремого класу з предмета Розрахунки учителя-предметника	$K = (12 \cdot A_1 + 11 \cdot A_2 + 10 \cdot A_3 + 9 \cdot A_4 + 8 \cdot A_5 + 7 \cdot A_6) \cdot 12 \cdot M \cdot 100\%$ N - кількість навчальних предметів. An - кількість предметів, вивчених на відповідну оцінку (A1 - 12, A2 - 11...)	Високий - 80-100% Достатній - 60-79% Допустимий - 40-59% Низький - 20-39% Критичний - нижче 20%
Окремого класу у цілому Розрахунки класного керівника	$K = (12 \cdot A_1 + 11 \cdot A_2 + 10 \cdot A_3 + 9 \cdot A_4 + 8 \cdot A_5 + 7 \cdot A_6) \cdot 12 \cdot M \cdot 100\%$ N - кількість навчальних предметів. An - кількість предметів, вивчених на відповідну оцінку (A1 - 12, A2 - 11...)	Високий - 80-100% Достатній - 60-79% Допустимий - 40-59% Низький - 20-39% Критичний - нижче 20%

Навчальні досягнення учнів _____ класу з _____

№	ПІБ учня	2006-2007 н.р.		2007-2008 н.р.		2008-2009 н.р.	
		I семестр	II семестр	I семестр	II семестр	I семестр	II семестр
Рівні досягнень (%)	Високий						
	Достатній						
	Середній						
	Початковий						

Анкети для учнів

Анкета для учнів 9-х класів

Прізвище _____ Ім'я _____

Школа _____ Клас _____

Вік _____ Дата _____

Професії батьків:

Мати _____ батько _____

(Відповідаючи на тести, підкресліть те, що, на Вашу думку, стосується Вас, допишіть те, чого не вистачає.)

1. Яка з галузей знань мене цікавить найбільше?

- а) природничо-наукова;
- б) суспільно-наукова;
- в) технічна;
- г) мистецтво;
- г) немає конкретних зацікавлень.

2. У вільний час люблю займатися:

- а) читанням;
- б) малюванням;
- в) в'язанням;
- г) спортом;
- г) шиттям;
- д) моделюванням;
- є) музикою;
- є) математикою.

3. Після уроків у школі відвідую:

- а) спецкурси;
- б) факультативи;
- в) спортивні секції;
- г) Малу академію наук;
- г) музей образотворчого мистецтва;
- д) гурток крою і шиття;
- є) підготовчі курси при інституті.

4. Після закінчення школи хотів(ла) би(б) обрати професію _____

5. Вона мені дуже подобається, тому що _____

6. Після закінчення дев'яти класів збираюся навчатись у:

- а) 10 класі;
- б) ПТУ;
- в) ліцеї чи коледжі;
- г) технікумі;
- г) ще не думав(ла).

Анкета для учня №1

Укажи, наскільки тобі подобаються такі навчальні предмети (5 - дуже подобається, 4 - подобається середнє, 3 - не дуже подобається, зовсім не подобається, 0 - не можу відповісти):

№	Предмет	Оцінка
1.	Українська мова	
2.	Математика	
3.	Фізика	
4.		

Анкета для учня №2

1. Які навчальні предмети ти вважаєш основними?
2. Які навчальні предмети тобі необхідні на базовому (мінімальному) рівні?
3. З яких предметів тобі необхідні додаткові заняття з метою поглиблення знань?
4. Які курси за вибором ти відвідував в минулому році ?
5. Які курси за вибором ти хотів би відвідувати в наступному році

Анкета для учня №3

З якими видами майбутньої професійної діяльності ти пов'язуєш профіль навчання?

№	Сфера діяльності	Так - ні
1.	Людина - техніка	
2.	Людина - знакова система	
3.	Людина - природа	
4.	Людина - художній образ	
5.	Людина - людина	

Анкета

1. Чи обрали Ви професію або коло професій?
2. Чому Ви обрали саме цю галузь праці? Чим Вас приваблює ця професія?
3. Чи знаєте Ви, які навчальні заклади готують спеціалістів даного профілю?
4. Чи вважаєте Ви рівень своїх знань достатнім для того, щоб почати навчання в обраній сфері?

5. Знання яких шкільних предметів найбільшою мірою необхідне для оволодіння обраною Вами професією?
6. Які ще форми навчання, окрім уроків, необхідні Вам для підготовки до обраної сфери діяльності?
- а) курси за вибором;
 - б) індивідуальні заняття;
 - в) факультативи.
- З яких предметів?
7. Назвіть профіль класу, у якому Ви хотіли б навчатися.

Анкета

ПІБ _____

Дата народження _____

Дата заповнення _____

1. Назвіть по одній професії у кожному з таких сфер діяльності:
- а) професія, у якій об'єктом роботи є люди _____
 - б) професія, у якій об'єктом роботи є техніка _____
 - в) професія, у якій об'єктом роботи є природа _____
 - г) професія, у якій об'єктом роботи є знакова система _____
 - г) професія, у якій об'єктом роботи є художній образ _____
2. Уявіть собі, що у Вас є сприятливі умови для вибору професії у кожній з вказаних сфер. Якій галузі Ви віддасте перевагу? Обведіть кружечком відповідну літеру: а, б, в, г, д (див. питання 1).
3. Професії виділеної Вами сфери діяльності одержують у різних навчальних закладах. Де б Ви хотіли продовжити освіту, щоб опанувати цікаву професію? (Обведіть кружечком відповідну літеру).
- а) у професійному училищі;
 - б) у технікумі (ліцеї, коледжі);
 - в) у ВНЗ (університеті, академії).
4. Назвіть 2-3 навчальні предмети, знання яких необхідне для успішного оволодіння професією, яку Ви хотіли б обрати, і зазначте успішність по цих предметах:
а) _____	_____
	(успішність)
б) _____	_____
	(успішність)в)
	(успішність)
5. Якщо у Вас є рішення щодо вибору професії, то яка ступінь твердості

цього рішення? Поставте оцінку по п'ятибальній системі: _____

6. Чи є у Вас родичі чи друзі, які працюють за обраною Вами професією? Напишіть «так» чи «ні»: _____

7. Чи є у Вас друзі, які мають намір обрати професію, як і Ви? Напишіть «так» чи «ні»: _____

8. Яку професію Ви вирішили обрати? _____

9. Що Вас у ній приваблює (обведіть кружечком відповідні літери чи зробіть додатковий запис):

- а) умови праці;
- б) сам процес даної праці;
- в) висока матеріальна забезпеченість;
- г) рухлива робота, нові враження;
- ґ) спокійна робота;
- д) підвищена відповідальність;
- є) самостійне прийняття рішень;
- е) виникнення складних і навіть небезпечних ситуацій;
- ж) контакт з людьми;
- з) можливість творчої діяльності;
- и) відрядження, поїздки;
- і) можливість щось створювати власноруч;
- ї) робота на свіжому повітрі;
- й) романтична професія;
- к) корисність праці;
- л) незалежність у роботі;
- м) перспективність;
- н) близькість до місця проживання.
- о) _____

Анкета

Інструкція для учнів. Анкета призначена для вивчення Вашої думки щодо предметів шкільного компонента, що вивчаються у даному класі. Спробуйте якомога точніше вибрати одну чи дві відповіді із запропонованого Вам набору з кожного запитання, які Ви вважаєте найбільш доцільними. Вибрані відповіді обведіть у бланку відповідей.

1. Чого Ви прагнете досягти, навчаючись у профільному класі?

- а) підготуватися до майбутньої професії, до роботи на сучасному підприємстві, отримати професію;
- б) правильно вибрати майбутню професію, розкрити свої здібності, пізнати свої можливості;
- в) отримати корисні для життя навички;

- г) не замислювався(лась) над цим питанням, мені все одно;
г) навчання у профільному класі нічого не дає.
- 2. Чи пов'яжете Ви свої майбутні професійні плани зі спецпредметами, що вивчають у школі?**
- а) збираюся працювати за цим фахом, маю намір продовжити навчання у технікумі, інституті;
б) навички і знання зі спецпредметів знадобляться у моїй майбутній професії, під час навчання у ВНЗ;
в) навички і знання зі спецпредметів знадобляться у житті незалежно від обраної в майбутньому професії;
г) поки ще не знаю, не замислювався(лась);
г) навички, здобуті під час навчання у профільному класі школи, не знадобляться мені в житті.
- 3. Чи задоволені Ви обсягом знань, що отримали зі спецпредметів, курсів?**
- а) дуже задоволений(на);
б) незадоволений(на), але маю пропозиції;
в) мені все одно;
г) не задоволений(на), та іншого варіанту немає;
г) зовсім не задоволений(на), хотів(ла) би(б) навчатися за іншим профілем.
- 4. Як ставляться Ваші батьки до навчання у профільному класі?**
- а) вважають, що це допоможе мені підготуватися до майбутньої трудової діяльності;
б) вибір зроблено за порадою батьків;
в) вважають, що, вивчаючи спецпредмети у профільному класі, можна отримати корисні для життя навички;
г) не схвалюють, але й не наполягають на іншому варіанті, не висловлюють свої думки, їм байдуже;
г) проти мого навчання у профільному класі.
- 5. Як Ви збираєтеся реалізувати отримані знання в перспективі?**
- 6. З нижчеперелічених предметів і факультативів виберіть ті, що, на Ваш погляд, необхідні для навчання в даному класі.**
- 7. З нижчеперелічених предметів виберіть ті, що не є необхідними для вивчення в даному класі.**
- 8. Які предмети шкільного компонента, що Ви не вивчаєте, Вам хотілося б вивчати?**

Анкета

- 1. З якого класу Ви перейшли на профільне навчання?**
- 2. Чи задовольняє Вас профільне навчання?**
- 3. Якби у Вашій школі були інші класи, який би Ви вибрали?**
- а) загальноосвітній, з більш високим рівнем навчання;
б) гуманітарний, з іноземними мовами;
в) суспільно-гуманітарний;
г) медичний;
г) економічний;

д) достатньо існуючих.

4. Чи є у Вашому класі учні, яким не під силу навчання у профільному класі?

а) так;

б) ні;

в) не можу відповісти.

5. Якщо б у Вашій школі не було цікавих для Вас профілів, чи перейшли б Ви до іншої школи, району, де цей профіль був би добре організований:

а) так;

б) ні;

в) не можу відповісти.

6. Чи займаєтеся ви додатково яким-небудь предметом з репетитором для вступу до ВНЗ?

а) так, з одного предмета;

б) так, з декількох предметів;

в) ні, але потрібно;

г) ні.

7. Чи задовольняє Вас навчання з профільного предмета в школі?

а) цілком задовольняє;

б) задовольняє;

в) з одних задовольняє, з інших не зовсім;

г) не задовольняє.

8. Дайте оцінку організації спецкурсу чи курсу за вибором з профільного предмета:

а) відмінно;

б) добре;

в) задовільно;

г) незадовільно.

9. Чи враховується специфіка Вашого класу під час вивчення предметів шкільного компонента?

а) враховується;

б) враховується, але не з усіх предметів;

в) не враховується.

10. Які предмети викладаються у Вашому класі на високому рівні?

а) зарубіжна мова та література;

б) українська мова та література;

в) іноземна мова;

г) фізика;

г) математика;

д) хімія;

є) історія;

є) біологія.

11. З яких предметів шкільного компонента рівень викладання Вас не задовольняє і чому? _____

ГОТОВНІСТЬ УЧНІВ ДО ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ (за методикою У.Б.Успенського)

Мета: визначити готовність учнів до вибору професії.

Хід опитування:

Учням пропонується прочитати перераховані нижче твердження і виразити свою згоду чи незгоду з відповідями «так» чи «ні».

1. Ви вже твердо переконані у виборі майбутньої професії.
2. Основний мотив вибору - матеріальні інтереси.
3. В обраній професії Вас приваблює сам процес праці.
4. Ви обираєте професійний навчальний заклад, тому що туди пішли Ваші друзі.
5. Ви обираєте місце роботи (навчання), оскільки воно знаходиться неподалік будинку.
6. Якщо Ви не зможете отримати обрану професію, чи є у Вас є запасні варіанти?
7. Ви читаете періодичні видання, пов'язані з майбутньою професією.
8. Вам відомі протипоказання, які існують для обраної професії.
9. Байдуже, ким працювати, важливо, як.
10. Ви думаєте, що з вибором професії зайве поспішати, спочатку бажано отримати атестат.
11. Вам відомо, яких якостей, важливих для майбутньої професійної діяльності, Вам бракує.
12. Ви займаєтеся розвитком професійно значимих якостей.
13. Згідні Ви з тим, що здоров'я впливає на вибір професії?
14. Учителі схвалюють Ваш вибір щодо майбутньої професії.
15. Ви знаєте про несприятливі сторони майбутньої професії.
16. Вам вдалося здійснити пробу сил в реалізації діяльності, близької до майбутньої професії.
17. Ви консультувалися про вибір професії в лікаря.
18. Головне при виборі професії - можливість вступу в професійний навчальний заклад.
19. Чи знайомі Ви з умовами вступу до навчального закладу, який Ви обрали.
20. Вам відомо про можливість працевлаштування за обраною професією.
21. Ви впевнені, що родичі допоможуть Вам влаштуватися працювати (навчатися).
22. Вам знайома можлива заробітна плата представників професії, яку Ви обираєте.
23. Якщо не вдасться вступити в обраний навчальний заклад, то Ви будете робити ще одну спробу.
24. Для правильного вибору професії досить Вашого слова «хочу».

ОБРОБКА ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

Поставте отримані варіанти відповідей у два рядки так:

I : 1.3.6.7.8.11.12.16.17.19.20.22.23.

II : 2.4.5.9. 10. 13. 15. 18.21.24.

Підрахуйте у першому рядку суму відповідей «так», у другому - суму відповідей «ні». Додайте отримані суми і визначте рівень готовності підлітків до вибору професії за такою шкалою: 0-6 балів - неготовність; 7-12 балів - низька готовність; 13-18 балів - середня готовність; 19-24 бала - висока готовність.

Вивчення професійних намірів старшокласників

Метод дозволяє вивчити наявність готовності до вибору професії, яка характеризує внутрішню усвідомленість самого факту вибору й визначеність професійних інтересів, що учень знає про свою професію, як може оцінити свої здібності, знання про фізичні та психологічні вимоги обраної професії.

Інструкція. Дайте відповіді на запитання (потрібне підкресліть).

1. Чим Ви збираєтеся займатися після закінчення школи:

- а) продовжити навчання у ВНЗ (якому?);
- б) вступити до ПТУ, технікуму, середнього спеціального навчального закладу;
- в) піти працювати на виробництво (яке?);
- г) поєднувати роботу (яку?) з навчанням (яким?);
- г) не знаю, чим буду займатися.

2. Якій професії, спеціальності Ви хотіли б себе присвятити?

3. Які вимоги, на Вашу думку, ця професія ставить перед людиною:

- а) необхідні загальні якості особистості;
- б) необхідні спеціальні якості особистості.

4. Які вимоги висуває обрана Вами професія до здоров'я людини? Як Ви оцінюєте Вашу професійну придатність за станом здоров'я?

5. Якими Ви уявляєте умови праці обраної Вами професії?

6. Як Ви готуєте себе до обраної професії?

- а) працюєте над розвитком системних знань, умінь та навичок, необхідних для даної професії;
- б) виховуєте в собі загальні позитивні якості (працелюбність, самостійність у праці, наполегливість тощо);
- в) розвиваєте спеціальні якості, необхідні для обраної професії.

7. Де виявляються Ваші позитивні якості?

- а) у школі на уроках;
- б) у гуртках;
- в) у позашкільних закладах;
- г) удома;
- д) не знаю.

8. Чи знаєте Ви, де можна отримати підготовку до обраної професії?

9. Де Ви читали про обрану професію?

- а) у художній літературі;
- б) у науково-популярній;
- в) у спеціальній.

10. З ким Ви мали бесіду про обрану вами професію?

- а) з учителем;
- б) з батьками;
- в) з товаришами-ровесниками;
- г) зі старшими товаришами, які мають цю професію;
- г) ні з ким не мав бесіди.

11. Чи знаєте Ви, що до обраної вами професії є близькі, споріднені з нею, якими Ви могли б оволодіти? Якщо знаєте, назвіть їх.

- 12. Коли Ви обрали професію? Чи були зміни у Вашому виборі? З яких причин Ви змінювали свій вибір?**
- 13. Якщо ви досі не обрали професії, то з яких причин?**
- 14. Ваше рішення щодо вибору професії остаточне чи Ви можете ще передумати?**
- 15. Хто справив на Вас найбільший вплив у виборі професії?**
- а) батьки;
 - б) учителі;
 - в) працівники виробництва;
 - г) товариші.
- 16. На що Ви орієнтувались, обираючи професію?**
- а) принести користь суспільству;
 - б) ця професія престижна;
 - в) висока зарплата;
 - г) цікава та змістовна робота;
 - г) робота відповідає моїм можливостям.
- 17. Що, на Вашу думку, потрібно, щоб бути хорошим фахівцем?**
- а) попрацювати на виробництві;
 - б) закінчити ПТУ;
 - в) закінчити технікум;
 - г) закінчити ВНЗ;
 - г) випробувати себе в даній професії.
- 18. Які матеріали і про яку професію Ви хотіли б мати у своїй школі (бібліотеці)?**
- 19. На яких уроках учителі розповідають про професії та як часто?**
- 20. Які екскурсії на виробництво Вам найбільше сподобались?**
- 21. Які зауваження виникли у Вас після екскурсії?**
- а) щодо організації праці;
 - б) щодо бесіди про професію;
 - в) щодо умов виробництва;
 - г) щодо показу технічного процесу;
 - г) інші зауваження.
- 22. Скільки за останній рік було зустрічей з представниками різних професій? Які з них викликали у Вас найбільший інтерес?**
- 23. Як Вам краще працювати:**
- а) індивідуально;
 - б) з товаришами;
 - в) у групі.
- 24. Ким би Ви хотіли бути в професійній групі?**
- а) виконавцем;
 - б) організатором.
- 25. У яких предметних гуртках Ви берете участь? У яких ще хотіли б займатися в школі та поза нею?**
- 26. Які факультативні заняття Ви відвідуєте або хотіли б відвідувати?**
- 27. Якою галуззю знань та вмінь Ви захоплюєтесь:**
- а) про природу;

- б) про науку;
- в) про мистецтво;
- г) про техніку;
- г) про людину.

Обробка отриманих даних. Якісний аналіз відповідей дасть старшокласнику знання:

- про загальні життєві плани (1, 6, 17, 27);
- захоплення та професійні наміри (2, 11, 12, 13, 20, 23, 24, 25, 26);
- знання про обрану професію (3, 4, 5, 11);
- про оцінювання своєї придатності до неї (7, 14);
- про оцінювання роботи педагогів та старшокласників щодо професійного самовизначення (6, 8, 9, 10, 15, 18, 19, 21, 22).

Анкета

Мета анкетування: виявити, в якій з професій учні хочуть себе реалізувати.

1. Яка професія Вас приваблює?

2. Що Вас в ній приваблює? (Відзначити не більше трьох позицій):

- а) соціальна престижність;
 - б) зарплата;
 - в) зробити кар'єру;
 - г) можливість розвинути свої творчі здібності (назвіть які);
-

- г) інтелектуальний характер професії;
 - д) можливість командувати іншими;
 - є) творчий характер професії;
 - є) можливість приносити користь людям;
 - ж) можливість для спілкування з людьми;
 - и) складність професії.
 - і) інше _____
-

3. Як Ви готуєтеся до вступу до ВНЗ? (Відзначити не більше трьох позицій):

- а) вивчаєте індивідуальні особливості своєї особи;
- б) цікавитесь вимогами до обраної професії;
- в) знайомитеся з навчальними закладами і правилами прийому;
- г) почали самостійно поглиблено вивчати предмети, необхідні для вступу; г) почали посилено працювати з репетиторами.

4. З яких джерел, чи від кого, Ви отримуватимете інформацію про майбутню професію? (відзначити не більше трьох позицій):

- а) батьки;
- б) родичі;
- в) друзі;
- г) ЗМІ;

г) педагогі;

д) знайомі.

5. Що про Ваш вибір кажуть батьки? _____

6. Що, обираючи професію, Ви можете дати суспільству? _____

Програма-протокол діагностичної бесіди

1. Прізвище, ім'я, по батькові учня.
2. Клас.
3. Склад родини.
4. З якого класу ходите до цієї школи?
5. Які предмети цікавлять Вас найбільше?
6. Які предмети Вам даються найлегше?
7. Які предмети Вам не подобаються?
8. Які предмети викликають у Вас труднощі?
9. Скільки часу Ви витрачаєте на виконання домашніх завдань щодня?
10. Чи завжди у Вас така успішність, як у цьому році?
11. У якій роботі класу, школи Ви берете активну участь?
12. Які Ваші обов'язки в сім'ї?
13. Чим Вам подобається займатись у вільний час?
14. Чи займаєтеся Ви в гуртках (як давно), чи відвідуєте Ви факультативи, курси, курси за вибором?
15. Чи маєте Ви якісь вироби, які виготовили самостійно?
16. Чи Ви читаєте пресу (газети, журнали)?
17. Які кінофільми, спектаклі Вам подобаються?
18. Які риси характеру Ви цінуєте у друзів і дорослих?
19. Які риси характеру Ви можете відзначити у себе? Скільки у Вас друзів у школі, у класі, за межами школи?
20. Чи намагаєтеся Ви продовжувати навчання в школі або прагнете отримати середню освіту в ПТУ чи технікумі?
21. Чи вибрали Ви професію? Чому Ви хочете обрати саме цю професію?
22. Чи самостійно Ви вирішили обрати цю професію?
23. Що спонукало Вас обрати професію (думка батьків, друзів, книги, кінофільми, радіопередачі, порада вчителя, заняття в спеціальному гуртку)?
24. Що Ви робите для підготовки до оволодіння обраною професією?
25. Які професії, крім обраної, Вам подобаються?
26. Де б Ви хотіли навчатись і працювати, якщо не вдасться вступити до навчального закладу, у якому можна оволодіти обраною Вами професією?
27. Як Ви оцінюєте своє здоров'я взагалі і у зв'язку з обраною Вами професією?

ОПИТУВАЛЬНИК ПРОФЕСІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ Л.ЙОВАЙШИ

(модифікація Г.Резапкіної)

Методика спрямована на виявлення здібностей учнів до різноманітних сфер професійної діяльності: робота з людьми, практична, інтелектуальна, естетична, планово-економічна або екстримальна. Перевага методики — в застосуванні непрямих запитань, які виявляють приховану мотивацію, на відміну від більшості методик, ставлять прямолінійні запитання.

Інструкція. Закінчіть висловлювання, обираючи один з варіантів — «А», «Б» або «В», обводячи відповідну літеру в бланку навпроти номера запитання.

Опитувальник професійних здібностей

№ відповіді	1	2	3	4	5	6
1	А			В		Б
2		В		А	Б	
3	Б	А		В		
4			Б		В	А
5	В	А	Б			
6	Б	В				А
7		Б	В	А		
8	Б				А	В
9		Б		А	В	
10				В	А	Б
11	В	Б	А			
12			А	Б	В	
13	А				Б	В
14		А		Б	В	
15	В		А		Б	
16	Б		В			А
17				Б	А	В
18	А	В	Б			
19			В		А	Б
20	В		Б			А
21		А	В	Б		
22		Б	А	В		
23		В		А		Б
24	А				Б	В
ВСЬОГО						

1. Мені хотілося б у своїй професійній діяльності:

- а) спілкуватися з різними людьми;
- б) щось робити своїми руками — меблі, машини, одяг і т.д.;
- в) знімати фільми, малювати, писати книги, виступати на сцені й т.д.

2. У книзі або кінофільмі мене найбільше приваблює:

- а) художня форма, майстерність письменника або режисера;
- б) сюжет, дії героїв;
- в) інформація, що може знадобитися в житті.

3. Мене більше потішить Нобелівська премія:

- а) у галузі науки;
- б) за суспільну діяльність;
- в) у сфері мистецтва.

4. Я швидше погоджуся стати:

- а) директором банку;
- б) головним інженером на виробництві;
- в) начальником експедиції.

5. Майбутнє людей визначає:

- а) досягнення науки;
- б) розвиток виробництва;
- в) взаєморозуміння між людьми.

6. На місці директора школи я забезпечив:

- а) її облаштування (їдальня, спортзал, комп'ютери);
- б) створенням дружного, згуртованого колективу;
- в) розробку нових технологій навчання.

7. На технічній виставці мене більше приваблює:

- а) зовнішній вигляд експериментів (колір, форма);
- б) внутрішня будова експонатів;
- в) їх практичне застосування.

8. У людях я ціную насамперед:

- а) мужність, сміливість, витривалість;
- б) товариськість, чуйність;
- в) відповідальність, чесність, акуратність.

9. У вільний від роботи час я буду:

- а) писати вірші або малювати;
- б) ставити різні досліди;
- в) тренуватися.

10. У закордонних поїздках мене більше приваблює:

- а) екстремальний туризм (альпінізм, віндсерфінг, гірські лижі);
- б) ділове спілкування;
- в) можливість ознайомлення з історією й культурою іншої країни.

11. Мені цікавіше розмовляти:

- а) про машину нового типу;
- б) про нову наукову теорію;
- в) про людські взаємини.

12. Якби у моїй школі було всього три гуртка, я вибрав би:

- а) технічний;
- б) музичний;
- в) спортивний.

13. У школі більше уваги варто приділяти:

- а) поліпшенню взаєморозуміння між учителями й учнями;
- б) підтримці здоров'я учнів, заняттям спортом;
- в) зміцненню дисципліни.

14. Я з більшим інтересом дивлюся:

- а) науково-популярні фільми;
- б) програми про культуру й мистецтво;
- в) спортивні програми.

15. Мені було б цікавіше працювати:

- а) з машинами, механізмами;
- б) з об'єктами природи;
- в) з дітьми або однолітками.

16. Школа повинна насамперед:

- а) давати знання й уміння;
- б) учити спілкуватися з іншими людьми;
- в) навчати навичок роботи.

17. Кожна людина повинна:

- а) нести здоровий спосіб життя;
- б) мати можливість займатися творчістю;
- в) мати зручні побутові умови.

18. Для благополуччя суспільства насамперед необхідні:

- а) захист інтересів і прав громадян;
- б) турбота про матеріальний добробут людей;
- в) наука й технічний прогрес.

19. Мені найбільше подобаються уроки:

- а) фізкультури;
- б) математики;
- в) праці.

20. Мені цікавіше було б:

- а) планувати виробництво продукції;
- б) виготовляти вироби;
- в) займатися збутом продукції.

21. Я люблю читати статті про:

- а) видатних учених і їхні відкриття;
- б) творчість художників і музикантів;
- в) цікаві винаходи.

22. Вільний час я добре проводжу:

- а) роблячи щось по господарству;
- б) із книгою;
- в) на виставках і концертах.

23. Мене більше зацікавить повідомлення про:

- а) художню виставку;

- б) ситуацію на фондових біржах;
- в) наукове відкриття.

24. Я волію працювати у:

- а) приміщенні, де багато людей;
- б) незвичайних умовах;
- в) звичайному кабінеті.

Обробка та аналіз результатів

Після заповнення бланку учні повинні порахувати кількість обведених літер у кожній з шести колонок бланку та записати ці шість чисел у порожніх клітинах нижнього рядка.

10—12 балів — яскраво виражені професійні здібності;

7—9 балів — середньо виражені професійні здібності;

4—6 балів — слабо виражені професійні здібності;

0—3 бали — професійні здібності не виражені.

У кожній з шести колонок подана сума балів. Вона відображає здібності до окремого виду діяльності:

1. Робота з людьми. Професії, пов'язані з обслуговуванням (побутовим, медичним, довідково інформаційним), керуванням, вихованням та навчанням. Люди, успішні в професіях цієї групи, повинні вміти та полюбляти спілкуватися, знаходити спільну мову з різними людьми, розуміти їх настрій, наміри та особливості.

2. Дослідницька діяльність. Професії, пов'язані з науковою роботою. Окрім ґрунтовної теоретичної підготовки в окремих галузях науки, людям, які займаються дослідницькою діяльністю, необхідні такі риси, як раціональність, незалежність та оригінальність суджень, аналітичний склад розуму. Як правило, їм більше подобається думати про проблему, ніж займатися її реалізацією.

3. Робота на виробництві. Коло цих професій дуже широке: виробництво та обробка металу; монтаж пристроїв та механізмів, ремонт, налагодження, обслуговування електронного та механічного обладнання; монтаж, ремонт будівель, конструкцій; обробка та використання різноманітних матеріалів; керування транспортом. Професії цієї групи ставлять підвищені вимоги до здоров'я людини, координації рухів, уваги.

4. Естетичні види діяльності. Професії творчого характеру, пов'язані з образотворчою, музичною, літературно-художньою та сценічною діяльністю. Людей творчих професій, окрім наявності спеціальних здібностей (музичних, літературних, акторських), вирізняє оригінальність мислення та незалежність характеру, прагнення досконалості.

5. Екстремальні види діяльності. Професії, пов'язані із заняттями спортом, мандрівками, експедиційною роботою, охороною та оперативно-розшуковою діяльністю, службою в армії. Всі вони ставлять особливі вимоги до фізичної підготовки, здоров'я та морально-вольових рис.

6. Планово-економічні види діяльності. Професії, пов'язані з розрахунками та плануванням (бухгалтер, економіст); діловодством, аналізом та перетворенням текстів (редактор, перекладач, лінгвіст); схематичним зображенням об'єктів (кресляр, топограф). Ці професії вимагають від людини зібраності та акуратності.

Рекомендації для психологів та вчителів

Учні повинні відчувати зацікавленість дорослого до себе, тому важливо під час заняття поцікавитись результатами діагностування, попросивши підняти руки тих, хто визначив свої професійні здібності. Наприкінці заняття важливо спитати в дітей, якою мірою результати тесту відповідають їх особистим уявленням про себе. Для якості зв'язку можна запропонувати підліткам написати на бланку, на скільки отримані результати збігаються з їхніми особистими уявленнями про себе.

МЕТОДИКА «ПРОФІЛЬ»

(модифікація «Карти зацікавленостей»)

Інструкція. Ці питання стосуються вашого ставлення до різноманітних напрямів діяльності.

Чи подобається вам робити те, про що говориться в опитувальнику? Якщо так, то в бланку відповідей поруч з номером запитання поставте «+». Якщо не подобається «—». Якщо не впевнені — поставте «?».

Це не екзамен і не контрольна робота, тому тут не може бути неправильних відповідей — можуть бути тільки непродумані. Чим щиріше ви відповісте на всі запитання, тим точнішим буде результат, який ви отримаєте відразу після закінчення роботи. Не спілкуйтесь один з одним та не витрачайте багато часу на роздуми.

Методика «Профіль»

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50

Стимульний матеріал:

Мені подобається...

1. Дізнаватися про відкриття в галузі фізики й математики.
2. Дивитися передачі про життя тварин і рослин.
3. З'ясовувати як влаштовані електроприлади.
4. Читати науково-популярні технічні журнали.
5. Дивитися передачі про життя людей у різних країнах.
6. Бувати на виставках, концертах, виставах.
7. Обговорювати й аналізувати події в країні та за кордоном.
8. Спостерігати за роботою медсестри, лікаря.
9. Створювати затишок і порядок удома в класі, школі.

10. Читати книжки й дивитися фільми про війну.
11. Займатися математичними розрахунками та обчисленнями.
12. Дізнаватися про відкриття в галузі хімії й біолога.
13. Ремонтувати побутові електроприлади.
14. Відвідувати технічні виставки.
15. Ходити в походи, бувати у нових незнайомих місцях.
16. Читати відгуки й статті про книжки, фільми, концерти.
17. Брати участь у суспільному житті школи, міста.
18. Пояснювати однокласникам навчальний матеріал.
19. Самостійно поратися по господарству.
20. Дотримуватися режиму дня, вести здоровий спосіб життя.
21. Проводити досліди з фізики.
22. Доглядати за тваринами й рослинами.
23. Читати статті про електроніку й радіотехніку.
24. Збирати й ремонтувати меблі, годинники, замки, велосипеди.
25. Колекціонувати камені, мінерали.
26. Вести щоденник, писати вірші.
27. Читати біографії відомих політиків, книги з історії.
28. Гратися з дітьми, допомагати робити уроки молодшим школярам.
29. Закуповувати продукти для будинку, вести облік витрат.
30. Брати участь у військових іграх, походах.
31. Займатися фізикою й математикою поза шкільною програмою.
32. Пояснювати природні явища.
33. Збирати й ремонтувати комп'ютери.
34. Робити креслення, схеми, графіки, зокрема на комп'ютері.
35. Брати участь у географічних, геологічних експедиціях.
36. Розповідати друзям про прочитані книжки, побачені фільми і вистави.
37. Стежити за політичним життям у країні й за кордоном.
38. Доглядати за маленькими дітьми або близькими, якщо вони занедужали.
39. Шукати й знаходити способи заробляння грошей.
40. Займатися фізичною культурою та спортом.
41. Брати участь у фізико-математичних олімпіадах.
42. Виконувати лабораторні досліди з хімії та біології.
43. Розуміти принципи роботи електроприладів.
44. Розуміти принципи роботи різних механізмів.
45. «Читати» географічні й геологічні карти.
46. Брати участь у виставах, концертах.
47. Вивчати причини поведінки людей, будову людського організму.
49. Вкладати зароблені гроші в домашній бюджет.
50. Брати участь у спортивних змаганнях.

Обробка та аналіз результатів

Після того як учні завершили роботу з опитувальником, вони повинні підрахувати кількість плюсів у кожній з десяти колонок. Десять колонок — це десять можливих напрямів професійної діяльності:

1. Фізика та математика.
2. Хімія та біологія.
3. Радіотехніка та електроніка.
4. Механіка та конструювання.
5. Географія та геологія.
6. Література та мистецтво.
7. Історія та політика.
8. Педагогіка та медицина.
9. Підприємництво та домогосподарство.
10. Спорт та військова справа.

Чим вищий бал у кожній колонці, тим вища зацікавленість до цього виду діяльності. Максимальний бал (5) говорить про яскраво виражену зацікавленість до предмета чи виду діяльності. Чим менше балів, тим слабша зацікавленість. Якщо сума балів ні в одному зі стовпчиків не перевищує 2 бали, це говорить, що професійні інтереси ще не сформовані.

Частіше за все максимальна кількість балів визначається не в одному, а в трьох-чотирьох стовпчиках. Ці комбінації виявляють сферу професійних зацікавлених підлітка.

Рекомендації для психологів та вчителів

Методика побудована на самооцінці, яка різна у різних учнів. Слово «зацікавленість» також кожен розуміє по своєму. Тому попередьте дітей, щоб вони порівнювали кількість «плюсів» у різних колонках свого бланку, а не з кількістю «плюсів» у бланку сусіда по парті.

Поцікавтесь, хто згоден з отриманими результатами, хто не згоден, хто здивований. Нагадайте учням, що ця робота — тільки крок у вивченні своїх зацікавлених та здібностей, подякуйте їм та зберіть бланки.

ОПИТУВАЛЬНИК ТИПУ МИСЛЕННЯ (скорочений варіант)

Тип мислення — це індивідуальний спосіб переробки інформації. Знаючи свій тип мислення, можна прогнозувати успішність у конкретних видах професійної діяльності.

Виокремлюють чотири базових типи мислення, кожен з яких має специфічні характеристики: предметне, образне, знакове та символічне мислення. В цій версії опитувальника типи мислення уточнені відповідно до класифікацій, які є сучасній психології (предметно-дійове, абстрактно-символічне, словесно-логічне, наочно-образне).

Незалежно від типу мислення людина може характеризуватися окремим рівнем креативності (творчих здібностей). Профіль мислення, що відображує домінуючі способи переробки інформації та рівень креативності, є найважливішою індивідуальною характеристикою людини, який визначає її стиль діяльності, здібності, зацікавленості та професійну спрямованість.

Інструкція. Прочитайте висловлювання. Якщо ви згодні з наведеним висловлюванням, у бланку відповідей поставте «+», якщо не згодні - «—».

Опитувальник типу мислення

П-Д	А-С	С-Л	Н-О	К
1	2	3	4	5
6	7	8	9	10
11	12	13	14	15
16	17	18	19	20
21	22	23	24	25
26	27	28	29	30
31	32	33	34	35
36	37	38	39	40

Стимульний матеріал:

1. Мені легше щось зробити самому, ніж пояснити іншому.
2. Мені цікаво утворювати комп'ютерні програми.
3. Я люблю читати книги.
4. Мені подобатися живопис, скульптура, архітектура, музика.
5. Навіть у налагодженій справі я намагаюся щось поліпшити.
6. Я краще розумію, якщо мені пояснюють на предметах або малюнках.
7. Я люблю грати в шахи.
8. Я легко викладаю свої думки як в усної, так і в писемній формі.
9. Коли я читаю книгу, я чітко бачу її героїв і описувані події.
10. Мені важко виконувати роботу, що вимагає твердих обмежень.
11. Мені подобатися все робити своїми руками.
12. У дитинстві я створював (а) свій шифр для переписки із друзями.
13. Я надаю великого значення словам.
14. Знайомі мелодії викликають у мене в голові певні картини.
15. Різноманітні захоплення роблять життя людини більш насиченим і яскравішим.
16. При рішенні завдання мені легше йти методом проб і помилок.
17. Мені цікаво розбиратися в природі фізичних явищ.
18. Мені цікава робота ведучого теле-радіопрограм, журналіста.
19. Мені легко уявити предмет або тварину, яких не існує у природі.
20. Мені більше подобається процес діяльності, ніж сам результат.
21. Мені подобалося в дитинстві збирати конструктор з деталей «Лего».
22. Я віддаю перевагу точним наукам (математиці, фізиці).
23. Мене захоплює точність і глибина деяких віршів.

24. Знайомий запах викликає в моїй пам'яті колишні події.
25. Я не хотів (ла) би підкоряти своє життя чіткій системі.
26. Коли я чую музику, мені хочеться танцювати.
27. Я розумію красу математичних формул.
28. Мені легко говорити перед будь-якою аудиторією.
29. Я люблю відвідувати виставки, вистави, концерти.
30. Я сумніваюся навіть у тому, що для інших очевидно.
31. Я люблю щось робити своїми руками: шити, майструвати, ремонтувати.
32. Мені цікаво було б розшифрувати древні письмена.
33. Я легко засвоюю незнайомі фрази й граматичні конструкції мови.
34. Я згодна із твердженням, що краса врятує світ.
35. Не люблю ходити тим самим шляхом.
36. Цікаво тільки те, до чого можна доторкнутися руками.
37. Я легко запам'ятовую формули, символи, умовні позначки.
38. Друзі люблять слухати, коли я їм щось розповідаю.
39. Я легко можу уявити в образах зміст розповіді або фільму.
40. Я не можу заспокоїтися, доки не доведу свою роботу до досконалості.

Обробка та аналіз результатів

Підрахуйте кількість плюсів у кожній з п'яти колонок та запишіть отримане число в порожній нижній клітинці бланку. Кожна колонка відповідає окремому типу мислення. Кількість балів у кожній колонці вказує на рівень розвитку даного типу мислення (0—2 — низький, 3—5 — середній, 6—8 — високий),

1. П-Д. Предметно-дійове мислення відповідає людям справи. Про них говорять: «Золоті руки!». Вони краще вивчають інформацію за допомогою рухів. Зазвичай вони мають добру координацію рухів, їх руками збудований навколишній предметний світ. Вони водять машини, стоять біля верстатів, збирають комп'ютери. Без них неможливо реалізувати яскраву ідею. Цим мисленням володіють і багато видатних спортсменів та танцюристів.

2. А-С. Абстрактно-символічним мисленням володіють люди науки — фізики-теоретики, математики, економісти, програмісти, аналітики. Люди з таким типом мислення можуть засвоювати інформацію за допомогою математичних кодів, формул та операцій, до яких неможливо ні доторкнутися, ні уявити. Завдяки особливостям такого мислення на базі гіпотез зроблено багато відкриттів в усіх галузях науки.

3. С-Л. Словесно-логічне мислення вирізняє людей з яскраво вираженим вербальним інтелектом. Завдяки розвиненому словесно-логічному мисленню вчений, викладач, перекладач, письменник, філолог, журналіст можуть сформулювати свої думки та донести їх до людей. Це вміння необхідне керівникам, політикам та суспільним діячам.

4. Н-О. Наочно-образним мисленням володіють люди з художнім складом розуму, які можуть уявити і те, що було, що буде, і те, чого ніколи не було і не буде. Архітектор, поет, письменник, конструктор-дизайнер, художник, режисер повинні волокти розвиненим наочно-образним мисленням.

5. К. Креативність — це здатність мислити творчо, знаходити нестандартні вирішення проблеми. Креативністю може володіти людина з будь-яким типом

мислення. Це рідкісна риса, яка вирізняє талановитих та успішних людей у будь якій сфері діяльності.

Заклучна бесіда

У чистому вигляді типи мислення зустрічаються рідко, У більшості людей домінують один або два типи мислення. Для багатьох професій необхідне поєднання різних типів мислення, наприклад, психолога. Таке мислення називають синтетичним.

Співвіднесіть свій ведучий тип мислення з обраним видом діяльності або профілем навчання. Наскільки вдалий ваш вибір? Якщо ваші професійні плани не зовсім відповідають типу мислення, поміркуйте, що легше змінити — плани чи тип мислення? Після проведення діагностування та обробки результатів перед учителем або шкільним психологом стоїть завдання їх інтерпретації (див. табл. 1).

Вже результати виконання першої методики — «Профіль» — дозволяють виявити групу учнів з вираженими зацікавленостями до одного чи кількох профілів навчання. Результати роботи над «Опитувальником професійних здібностей» уточнюють та конкретизують ці дані. Так, якщо виражена зацікавленість до військової справи та спорту (10) за методикою «Профіль» підкріплюється здібностями до екстремальних видів діяльності (5) за «Опитувальником професійних здібностей», вже є підстава для вибору оборонно-спортивного профілю. Зацікавленість медициною та педагогікою (8), підкріплена здібністю до роботи з людьми (1), вказує на гуманітарну спрямованість підлітка. Аналіз результатів діагностування спрощує те, що десять шкал методики «Профіль» майже повністю відповідають існуючим профілям навчання.

Коли вдалося виділити групи учнів відповідно до їх зацікавленостей та здібностей, треба визначити, наскільки особливості їх мислення відповідають профільному навчанню.

У таблиці 1 показано, як результати діагностування за трьома методиками співвідносяться з розподілом учнів за профілями навчання.

Профіль навчання	Напрями професійної діяльності, до яких є зацікавленість (за методикою «Профіль»)	Професійні здібності (за Опитувальником професійних здібностей)	Тип мислення (за Опитувальником типу мислення)
Фізико-математичний	Фізика і математика	Здібності до дослідницької діяльності	Абстрактно-символічне. Предметно-дійове. Креативність
Природничо-науковий (фізика та хімія)	Фізика та математика. Хімія та біологія	Здібності до дослідницької діяльності	Абстрактно-символічне. Предметно — дійове. Креативність
Природничо-науковий (фізика та хімія)	Хімія та біологія. Географія та геологія	Здібності до дослідницької діяльності	Абстрактно-символічне. Предметно-дійове. Креативність

Соціально-економічний	Підприємництво та домогосподарство. Історія та політика	Здібності до планово-економічної діяльності	Абстрактно-символічне. Словесно-логічне
Гуманітарний	Педагогіка та медицина	Здібності до роботи з людьми	Словесно-логічне. Предметно-дійове. Креативність
Філологічний	Література та мистецтво	Здібності до естетичних видів діяльності	Словесно-логічне. Креативність
Інформаційно-технологічний	Фізика і математика. Радіотехніка та електроніка	Здібності до дослідницької діяльності	Абстрактно-символічне. Словесно-логічне
Агро-технологічний	Географія та геологія	Здібності до дослідницької та екстремальної діяльності	Предметно-дійове. Абстрактно-символічне. Креативність
Індустріально-технологічний	Радіотехніка та електроніка. Механіка та конструювання	Здібності до роботи на виробництві	Предметно-дійове. Абстрактно-символічне
Художньо-естетичний	Література та мистецтво	Здібності до естетичних видів діяльності	Наочно-образне. Предметно-дійове. Креативність
Оборонно-спортивний	Спорт та військова справа	Здібності до дослідницької та екстремальної діяльності	Предметно-дійове. Абстрактно-символічне

Результати діагностування дозволяють достатньо правдиво прогнозувати успішність учнів у профільному навчанні. Однієї психологічної діагностики недостатньо для прийняття рішення про зарахування до профільного класу: необхідно враховувати об'єктивні успіхи у вивченні профільюючих предметів.

Рішення про зарахування до профільного класу можна вважати правильним, якщо результати тестування підкріплюються спостереженнями вчителів-предметників та не стають у протиріччя до бажань самих учнів.

Запитальник «Автономність — залежність» (для учнів, батьків)

Запитальник допоможе вам визначити рівень підготовленості для навчання у середньому або вищому навчальному закладі з точки зору ваших рис характеру та волі.

Інструкція: уважно читайте кожне міркування.

Якщо Ви вважаєте, що воно правильне та відповідає особливостям Вашої поведінки або близьке до нього, поставте плюс у відповідній графі бланка. Відповідайте швидко й точно. Всі запитання спрямовані на з'ясування Вашого звичайного способу поведінки.

1. Люди, які оточують мене, вважають, що я впевнена у собі людина.

2. Перед початком роботи я звик аналізувати умови, у яких мені треба буде працювати.
3. Виконуючи будь-яку роботу, я звик оцінювати не тільки її кінцевий результат, але й ті результати, які трапляються в процесі роботи.
4. Я схильний відмовитися від задуманого, коли іншим здається, що я почав не так.
5. Навіть, коли я виконую відповідальну роботу, мені не потрібен контроль збоку.
6. Я з однаковою ретельністю виконую як цікаву, так і нецікаву для мене роботу.
7. Для успішного виконання відповідальної роботи необхідно, щоб мене контролювали.
8. Зазвичай, мій робочий день проходить безсистемно.
9. Коли в мене є вибір, я віддаю перевагу роботі менш відповідальній, але й менш цікавій.
10. Після того, як я завершив якусь роботу, я звик обов'язково перевірити, чи правильно я її зробив.
11. Я обов'язково повертаюся до початої справи навіть тоді, коли мене ніхто не контролює.
11. Сумніви в успіху часто примушують мене відмовитися від наміченої справи.
12. Мені часто не вистачає наполегливості для досягнення поставленої мети.
13. Мої плани ніколи не розходяться з моїми можливостями.
14. Як правило, будь-які рішення я приймаю, радячись із ким-небудь.
15. Мені часто буває важко примусити себе зосередитися на якомусь завданні або на якій-небудь роботі.
16. Коли я захоплений якоюсь справою, мені важко буває переключитися на виконання іншої роботи.
17. Я схильний відмовитися від роботи, яка в мене не йде.

№ запитання	Варіант відповіді			
	Так	Мабуть, так	Мабуть, ні	Ні
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				

Обробка результатів:

Порівняйте Ваші відповіді з ключем.

При збігу з ним відповіді оцінюються в один бал, при незбігу потім підраховується загальна сума балів – нуль.

Позитивні відповіді (так; мабуть, так) – 1, 5, 11, 14.

Негативні відповіді (ні; мабуть, ні) – 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 16, 17, 18.

Інтерпретація результатів

Сума 7 та більше балів. У Вас досить добре сформовані такі риси характеру, як цілеспрямованість, зібраність, самостійність, здатність критично оцінювати свою діяльність і поведінку, шукати кращі способи для успішного здійснення навчальної та іншої діяльності, почуття відповідальності за виконану роботу та прагнення зробити її добре, упевненість у собі, звичка та вміння аналізувати причини успіху та невдачі в роботі.

Ви самостійні у визначенні своїх цілей та завдань, самі приймаєте правильні способи їх вирішення.

Саме ці риси необхідні для успішного навчання в технікумі та вищому навчальному закладі.

Сума балів від 0 до 3 включно. На жаль, у Вас слабо розвинуті такі риси характеру, як наполегливість і цілеспрямованість. Вам важко самостійно оцінювати свої можливості при виборі діяльності, а також правильність вибраного способу досягнення мети. Ви не вмієте критично проаналізувати отримані результати (дати їм об'єктивну оцінку, знайти помилки або недоліки).

Вам часто доводиться звертатися за порадою та за допомогою до друзів і дорослих.

Роботу виконуєте краще, якщо є контроль збоку.

Ці недоліки Вашої особистості значно утруднюватимуть навчання в технікумі й, особливо, у вищому навчальному закладі, але їх ще не пізно виправити, якщо Ви виявите бажання та волю.

Сума балів від 4 до 6 включно. У Вас недостатньо розвинуті такі риси характеру, як самостійність, наполегливість і критичність. Вибираючи способи навчальної та трудової діяльності, Ви не завжди можете правильно та глибоко оцінити свої можливості. У Вас не вистачає упевненості в собі та в правильності виконаної роботи, особливо, якщо виконуєте нову, незнайому діяльність. З нескладною та знайомою роботою Ви справляєтеся самостійно, але робота нова, важка та відповідальна може бути виконана Вами непогано лише за умови допомоги та контролю. Ви прагнете зробити завдання краще, але у Вас часто не вистачає знань та вмінь самостійно розібратися у поставленому завданні. Ви можете добре навчатися в технікумі або у вищому навчальному закладі лише за умови усунення вказаних недоліків.

Анкети для батьків

Анкета

1. До якої галузі праці виявляє зацікавленість Ваша дитина?
2. Які предмети Ви б хотіли, щоб вона вивчала глибше відповідно до майбутнього вибору професії і бажань?
3. Якщо у Вашої дитини є невдачі в навчанні, то що, на Ваш погляд, є причиною цього:
 - а) відсутність матеріалу;
 - б) відсутність здібностей;
 - в) небажання вчитися;
 - г) погані взаємини з учителями;
 - г) погані взаємини з товаришами;
 - д) інше (вказіть).
4. Який вплив мікроклімату в класному колективі на успішність дитини?
 - а) сприяє зростанню інтересу до навчання;
 - б) зменшує бажання вчитися;
 - в) інше (вказіть).
5. Яку участь Ви взяли б у роботі школи з підготовки дитини до вибору професії?

Анкета

Прізвище, ім'я, по батькові _____

Професія _____

1. **Чи вибрав(ла) Ваш син(дочка) навчальний заклад для продовження освіти (або майбутню професію)?**
 - а) так;
 - б) вибрав, але ще вагається;
 - в) ні;
 - г) не знаю.
2. **Який шлях одержання освіти Ви рекомендуєте своїй дитині?**
 - а) ПТУ;
 - б) технікум;
 - в) навчання в 10-му—11-му класах школи;
 - г) ВНЗ.
3. **Чи збігається Ваша рекомендація з думкою Вашої дитини?**
 - а) повністю збігається;
 - б) в основному збігається;
 - в) не збігається;
 - г) не знаю.
4. **Як Ви готуєте свою дитину до майбутньої трудової діяльності?**
 - а) розповідаєте про свою професію і трудові традиції сім'ї;
 - б) знайомите зі своїм підприємством;
 - в) рекомендуєте літературу, ураховуючи інтереси дитини;
 - г) радите обрати секцію, гурток, факультатив, курси за вибором;
 - г) відвідуєте музеї, виставки для розвитку інтересів;

д) інші форми.

5. Яку участь Ви взяли б у роботі школи для підготовки дітей до вибору професії?

- а) організували б екскурсії на своє підприємство;
- б) виступили б із бесідою, розповіддю про свою професію;
- в) керували б гуртком;
- г) організували б суспільно корисну працю учнів;
- г) запросили б до дітей своїх товаришів по роботі, людей важливих і цікавих професій;
- д) організували б індивідуальне шефство, наставництво.

6. Чи займається Ваша дитина з репетитором?

- а) так;
- б) ні;
- в) важко знайти репетитора;
- г) не вважаю за потрібне.

7. Чи достатньо у Вас знань, щоб надати дитині кваліфіковану допомогу у виборі професії?

- а) так;
- б) не вистачає спеціальних знань у профорієнтації;
- в) не вистачає загальних психолого-педагогічних знань;
- г) не замислювався.

8. Як Ви підвищуєте рівень знань і вмінь у галузі сімейного виховання, профорієнтації?

- а) читаю спеціальні журнали, відвідую лекції з педагогіки;
- б) консультуюсь у педагогів;
- в) відвідую батьківські збори;
- г) не займаюся педагогічною самоосвітою.

9. Що, на Ваш погляд, потрібно зробити педагогам і батькам для поліпшення підготовки учнів до майбутньої трудової діяльності?

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ТРУДОВОЇ ВИХОВАНOSTІ І СХИЛЬНОСТІ ДО ПЕВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Методика №1 **«Твої професійні наміри»**

Мета: визначити професійні інтереси учнів.

Класний керівник пропонує учням дати об'єктивні відповіді на запитання анкети.

1. Прізвище, ім'я.
2. Клас, школа.
3. Професія батьків.
4. Якою професією ти хочеш оволодіти після закінчення школи.
5. Хто вплинув на твій вибір?
6. Що тебе найбільше приваблює в даній професії?

7. Назви труднощі, які виникають у процесі роботи за обраною тобою професією.
8. Оціни за п'ятибальною шкалою свою впевненість у правильності вибору професії.
9. Назви три професії, за якими ти міг працювати, якщо не зможеш оволодіти названою вище (запиши за ступенем важливості для себе).
10. Яку професію тобі радять обрати батьки?
11. Чим ти любиш займатися у вільний час?
12. Який гурток ти хотів би відвідувати після уроків?
13. Назви свої улюблені навчальні предмети.
14. Назви необхідні якості для роботи за обраною професією.
15. Вивчення яких предметів треба приділяти більше часу, щоб краще підготуватися до оволодіння обраною тобою професією.

Методика № 2 **«Професійні можливості»**

Мета : визначити професійну спрямованість учнів.

1. Учні пропонують записати таблицю із зазначеними професіями
2. У кожному квадраті закресліть небажану для вас професію і залишіть по одній, найбільш привабливій.

1. Продавець. 2. Учитель початкових класів.	11. Слюсар. 12. Радіомонтер.	21. Садівник. 22. Зоотехнік.	31. Кресляр. 32. Друкарка.	41. Маляр. 42. Гравер.
3. Токар. 4. Автослюсар.	13. Ветлікар. 14. Тваринник.	23. Плановик. 24. Радіооператор.	33. Архітектор. 34. Фотограф.	43. Учитель старших класів. 44. Нянька.
5. Геолог. 6. Грунтознавець.	15. Економіст. 16. Оператор.	25. Актор. 26. Шліф.-пол.	35. Вих. д/сад. 36. Офіціант.	45. Майстер зв. 46. Швея.
7. Коректор. 8. Програміст.	17. Художник. 18. Музикант.	27. Викл. техн. 28. Адмін. уст.	37. Шофер. 38. Лісничий.	47. Агроном. 48. Біолог.
9. Модельєр. 10. Шліфувальник.	19. Викладач вузу. 20. Лікар.	29. Інженер – буд. 30. Ел. монтаж.	39. Лісничий. 40. Пасічник.	49. Телегр. 50. Поліграф.

3. У кожному вертикальному стовпчику співставляють між собою п'ять професій і оцінюють за п'ятибальною системою (краща – «5», до «1»).
4. Те ж виконайте по горизонталі, проставляючи оцінки у верхньому куті.
5. Складіть таблицю у квадратах.

Л	Т	П	З	Х
Т	П	З	Х	Л
П	З	Х	Л	Т
З	Х	Л	Т	П
Х	Л	Т	П	З

6. По кожній букві порахуйте кількість балів із двох оцінок у кожному квадраті (5 квадратів по кожній букві).

7. Результати занесіть у таблицю.

Кількість балів					
Місце за значенням					
	Л	Т	П	З	Х

8. Розшифруйте коди літер :

Л: людина – людина;

Т: техніка – людина;

П: людина – природа;

З: людина – знакова система;

Х: людина – художній образ.

Методика № 3

«Пізнавальні та професійні інтереси»

Мета: визначити пізнавальні та професійні інтереси учнів та проаналізувати здобуті результати.

1. З метою визначення інтересів до певного виду діяльності пропонується перелік запитань.
2. У графі « Листок відповідей» під кожними номером, що і номер запитання поставте (++), якщо вам подобається те, про що запитують, якщо просто подобається – (+), якщо не знаєте, вагаєтесь – (0), якщо не подобається –(-) і якщо дуже не подобається – (- -).
3. Кількість плюсів та мінусів у кожному рядку підраховується окремо.
4. Результати записуються у вільні клітинки навпроти кожного рядка: у верхній – кількість плюсів, у нижній - кількість мінусів.
5. Після підрахунку плюсів та мінусів виділяють три – чотири рядка, у яких виявиться найбільша кількість плюсів.
6. Якщо серед них буде кілька рядків з однаковим числом плюсів, то будемо вважати, що найбільш переваженому інтересу відповідає рядок, у якому найменше мінусів.

Опитувальник « Карта інтересів»

Чи любите ви(хотіли б ви, чи подобається вам) ?

1. Уроки фізики.
2. Уроки математики.
3. Уроки хімії.
4. Читати книжки або статті з астрономії.
5. Читати літературу з біології.
6. Читати про дослідження на тваринах.
7. Читати про сільськогосподарські рослини і тварини.
8. Читати про ліс.
9. Читати про твори класиків світової літератури.
10. Читати газети, журнали, дивитися телепередачі, слухати радіо.

11. Уроки історії.
12. Відвідувати театри, музеї, художні виставки.
13. Читати про геологічні експедиції.
14. Читати про різні країни, їх економію, державний устрій.
15. Організовувати друзів на виконання певної роботи, керувати ними.
16. Читати про міліцію.
17. Читати про моряків, льотчиків.
18. Читати про роботу вихователя, вчителя.
19. Знайомитися з будовою і роботою верстатів.
20. Готувати обіди.
21. Читати про будівельників.
22. Турбуватися про порядок і затишок приміщення, у якому ви живите, навчаєтеся, працюєте.
23. Читати про досягнення техніки, радіотехніки.
24. Знайомитися з будовою побутових електроприладів і радіоприладів.
25. Читати науково – популярну літературу про відкриття у фізиці.
26. Читати науково – популярну літературу про математику.
27. Дізнаватися про нові досягнення у галузі хімії (із журналів, Інтернету, радіо- і телепередач тощо).
28. Дивитися телепередачі про космонавтів.
29. Вивчати біологію.
30. Цікавитися причинами хвороб і засобами їх лікування.
31. Вивчати ботаніку.
32. Проводити час у лісі.
33. Читати літературно – критичні статті.
34. Активно брати участь у громадській роботі.
35. Читати науково – популярну літературу про математику.
36. Слухати симфонічну музику.
37. Дізнаватися про нові родовища корисних копалин.
38. Дізнаватися про географічні відкриття.
39. Обговорювати поточні справи і події.
40. Встановлювати дисципліну серед ровесників.
41. Подорожувати по країні.
42. Пояснювати учням, як розв'язувати складні завдання, як правильно складати речення.
43. Вивчати нові інструменти.
44. Відвідувати уроки обслуговуючої праці.
45. Дізнаватися про нові досягнення в галузі будівництва.
46. Відвідувати фабрики, підприємства.
47. Знайомитися з будовою механізмів, машин.
48. Читати про досягнення в галузі радіотехніки.
49. Пізнавати нові фізичні явища.
50. Розв'язувати складні математичні задачі.
51. Проводити досліди з хімії, стежити за протіканням хімічних реакцій.
52. Спостерігати за небесними світилами.
53. Вести спостереження за рослинами.

- 54.Робити перев'язку, надавати першу медичну допомогу.
- 55.Вирощувати тварин і доглядати за ними.
- 56.Збирати гербарії.
- 57.Писати розповіді і вірші.
- 58.Спостерігати за поведінкою і життям людей.
- 59.Брати участь у роботі історичного гуртка, розшукувати матеріали, що свідчать про події минулого.
- 60.Декламувати, співати в хорі, виступати на сцені.
- 61.Збирати матеріали, цікавитися їх походженням.
- 62.Вивчати природу рідного краю.
- 63.Організовувати різні заходи у школі.
- 64.Звертати особливу увагу на поведінку людей.
- 65.Відвідувати гурток автолюбителів, обслуговувати автомобіль.
- 66.Проводити час з маленькими дітьми (читати їм книжки, допомагати щось пізнавати).
- 67.Виготовляти різні деталі і предмети.
- 68.Організовувати харчування під час походів.
- 69.Бувати на новобудовах.
- 70.Шити одяг.
- 71.Збирати і ремонтувати механізми велосипедів, швейних машин, годинників.
- 72.Ремонтувати побутові електроприлади і радіоприлади.
- 73.Займатися у фізичному гуртку.
- 74.Займатися у математичному гуртку.
- 75.Готувати розчини, змішувати реактиви.
- 76.Відвідувати планетарій.
- 77.Відвідувати гурток біології.
- 78.Спостерігати за хворими.
- 79.Спостерігати за природою і вести записи спостережень.
- 80.Садити дерева і доглядати за ними.
- 81.Працювати зі словником і літературними джерелами.
- 82.Швидко переключатися із одного виду роботи на інший.
- 83.Виступати з доповідями на історичну тематику.
- 84.Грати на музичних інструментах, малювати або вирізати по дереву.
- 85.Описувати мінерали.
- 86.Брати участь у географічних походах.
- 87.Виступати з повідомленням про становище в країні.
- 88.Допомагати працівникам міліції.
- 89.Брати участь у гуртку юних моряків.
- 90.Брати участь у вихованні молодших.
- 91.Уроки праці.
- 92.Давати поради знайомим при купівлі одягу.
- 93.Спостерігати за роботою будівельників.
- 94.Знайомитися зі швейним виробництвом.
- 95.Робити моделі літаків, кораблів, планерів.
- 96.Збирати радіоприймачі та електроприлади.

97. Брати участь в олімпіаді із фізики.
98. Брати участь у математичних олімпіадах.
99. Розв'язувати задачі з хімії.
100. Брати участь у роботі астрономічного гуртка.
101. Проводити досліди з тваринами.
102. Вивчати функції організму і причини виникнення хвороб.
103. Проводити досліди з метою вирощування нових свійських тварин.
104. Бути активним учасником Товариства охорони природи.
105. Брати участь у диспутах, читацьких конференціях.
106. Аналізувати явища і події дня.
107. Цікавитися минулим нашої країни.
108. Проявляти інтерес до історії і теорії розвитку мистецтва.
109. Здійснювати тривалі і нелегкі походи, під час яких доводиться напружено працювати за даною програмою.
110. Складати географічні карти, збирати інші географічні матеріали.
111. Вивчати політичний устрій різних країн.
112. Отримувати інформацію про роботу юриста.
113. Відвідувати гурток юних космонавтів.
114. Спостерігати за роботою вчителя.
115. Бувати на підприємстві різних форм власності.
116. Надавати людям різні послуги.
117. Брати участь у будівельних роботах.
118. Знайомитися з виготовленням промислових товарів.
119. Розбиратися у технічних схемах і кресленнях.
120. Користуватися точними вимірювальними приладами і здійснювати розрахунки за отриманими даними.
121. Проводити досліди з фізики.
122. Виконувати роботи, що вимагають математичних правил і розрахунків.
123. Бути асистентом у викладача при проведенні дослідів з хімії.
124. Зберігати відомості про інші планети.
125. Читати про діяльність біологів.
126. Стежити за санітарно – гігієнічними станом приміщень.
127. Доглядати за сільськогосподарськими машинами і знаряддями праці.
128. Знайомитися з веденням лісового господарства.
129. Вивчати походження слів і окремих висловів.
130. Вести щоденник, писати замітки.
131. Вивчати історичне минуле інших країн.
132. Неодноразово дивитися у театрі одну і ту ж саму п'єсу.
133. Читати про життя і діяльність відомих геологів.
134. Вивчати географію нашої планети.
135. Вивчати біографію політичних діячів.
136. Давати оцінку вчинкам товариша, знайомого, літературного героя тощо.
137. Читати книжки про засоби пересування.
138. Навчати і виховувати дітей.
139. Спостерігати за працею робітників.
140. Постійно спілкуватися з людьми.

141. Проектувати будівельні об'єкти.
142. Відвідувати виставки творів побутового обслуговування.
143. Виконувати креслення , проектувати машини.
144. Розбиратися у радіосхемах.

Листок відповідей і дешифратор до «Листка відповідей»

1	25	49	73	97	121	фізика	сума
2	26	50	74	98	122	математика	
3	27	51	75	99	123	хімія	
4	28	52	76	100	124	астрономія	
5	29	53	77	101	125	біологія	
6	30	54	78	102	126	медицина	
7	31	55	79	103	127	Сільське господарство	
8	32	56	80	104	128	Лісове господарство	
9	33	57	81	105	129	філологія	
10	34	58	82	106	130	журналістика	
11	35	59	83	107	131	історія	
12	36	60	84	108	132	мистецтво	
13	37	61	85	109	133	геолог	
14	38	62	86	110	134	географія	
15	39	63	87	111	135	Громадська діяльність	
16	40	64	88	112	136	право	
17	41	65	89	113	137	транспорт	
18	42	66	90	114	138	педагогіка	
19	43	67	91	115	139	Робітничі спеціальності	
20	44	68	92	116	140	Сфера обслуговування	
21	45	69	93	117	141	будівництво	
22	46	70	94	118	142	Легка промисловість	
23	47	71	95	119	143	техніка	
24	48	72	96	120	144	електротехніка	

КЛАСИФІКАЦІЯ ТИПІВ ПРОФЕСІЙ ЗА Є. КЛІМОВИМ

Тип професій	Вид діяльності	Предмет праці	Основні вимоги до праці
Людина -	Виховання, навчання,	Людина, групи людей,	Здатність установлювати

людина	управління, медичне, побутове, правове, інформаційне обслуговування.	колектив, військові підрозділи, шкільні та навчальні класи, групи дитсадків.	взаємини з людьми , допомога в оволодінні основами наук, акуратність, пунктуальність , доброта, готовність прийти на допомогу іншій людині, привітність, доброзичливість, самокритика, володіння собою, спостережливість, емоційна стійкість, розподіл уваги, логічність мислення, високі показники пам'яті.
Людина – техніка	Створення, монтаж, складання, експлуатація, управління, ремонт.	Машини, механізми, агрегати, технічні системи, об'єкти, транспортні засоби.	Високий рівень інтелекту, сприймання, координація рухів, точність, технічне мислення, стійкість нервової системи, витримка, стійкість уваги, здатність до її розподілу і переключення , високі показники оперативної, зорової пам'яті, організованість, цілеспрямованість, витривалість.
Людина - природа	Вивчення, дослідження, видобування, вирощування, догляд, профілактика захворювань.	Об'єкти живої та неживої природи, земля, атмосфера, корисні копалини, рослини, тварини.	Здатність установлювати причинно – наслідкові зв'язки, аналітичне мислення, вміння передбачати та оцінювати мінливі природні фактори, профілактика захворювань, багата уява, оперативне мислення, спостережливість, наполегливість, відповідальність.
Людина-знакова система	Обчислення, підрахунки, виконання креслень, схем, переклади текстів з однієї мови на інші , упорядкування, збирання, аналіз та зберігання інформації, ведення записів.	Тексти , цифри, формули, мови, коди, умовні позначення, поняття, звукові сигнали, карти, схеми.	Високі вимоги до точності зорового сприймання та його обсягу, концентрація уваги, довгочасна пам'ять , логічне мислення , зорові уявлення , вміння аналізувати та узагальнювати інформацію, емоційна стійкість, терпіння, воля, точність рухів, відповідальність, організованість.
Людина – художній образ	Художнє відображення дійсності, проектування, моделювання, відтворення, створення	Художній образ, музика, предмети образотворчого мистецтва, скульптура, літературні твори,	Добре розвинений художній смак, просторове мислення, концентрація та стійкість уваги, спостережливість, творча уява, образне

	образів, виготовлення художніх виробів, копіювання.	технічна естетика, витвори прикладного мистецтва.	мислення, емоційність, наочно- образна пам'ять, здатність до перетворення, яскравість зорового сприймання, точність сприймання кольору та відтінків.
--	---	---	--

У межах кожного типу професій за ознакою мети праці поділяється на три класи: **гностичні, перетворювальні, пошукові.**

Приклади гностичних професій: контролер, коректор, друкарні, соціолог, мистецтвознавець, дегустатор та ін..

Приклади перетворювальних професій : токар, педагог, бухгалтер, слюсар, ремонтник та ін..

Приклади пошукових професій : біолог – дослідник, інженер – конструктор, програміст та ін..

За ознакою основних знарядь, засобів праці в межах кожного класу можна виділити чотири відділи професій:

1. Професії ручної праці.
2. Професії машинно-ручної праці.
3. Професії, пов'язані з використанням автоматизованих та автоматичних систем.
4. Професії, у яких використовуються функціональні засоби організму людини.

За умовами праці професії умовно можна поділити на чотири групи:

1. Праця в умовах звичайного побутового мікроклімату у приміщенні.
2. Праця на відкритому повітрі.
3. Праця в незвичайних умовах(під водою, під землею та ін.)
4. Праця з підвищеною моральною відповідальністю за здоров'я і життя людей.

Формула правильного вибору професії

Відомо, що коли людина працює із задоволенням, вона не помічає ні часу, ні втоми. Якщо вибір професії правильний, тоді в житті можна розраховувати на успіх. Як визначитися у величезній різноманітності існуючих професій, яких у світі понад 40 тисяч? Як уникнути помилок і розчарувань при виборі майбутньої трудової діяльності?

Універсальних рецептів немає, але деякі рекомендації Вам допоможуть, а саме:

- подумайте, яка професія могла б стати Вашою;
- вивчіть себе, свої інтереси, здібності, схильності;
- з'ясуйте, чи дозволяє Ваше здоров'я зайнятися обраною справою;
- дізнайтеся, чи користується обрана Вами професія попитом на ринку праці;
- знайдіть можливість зустрітися з представниками професії, що зацікавила Вас, і дізнатися, в якому навчальному закладі можна отримати необхідну кваліфікацію.

Для прийняття рішення використовуйте формулу правильного вибору професії «ХОЧУ - МОЖУ - ТРЕБА».

- «ХОЧУ» - це професія, що Вам подобається;
- «МОЖУ» - Ваші здібності, можливості (і фінансові зокрема), стан здоров'я, необхідні для обраної професії;
- «ТРЕБА» - попит на обрану професію на ринку праці. Проаналізуйте отримані результати, і якщо у всіх випадках результат повторюватиметься, Ваш вибір вірний.

Якщо ж запропонований алгоритм не дасть результатів, радимо звернутися за кваліфікованою допомогою до центру зайнятості, де Вам:

- запропонують інформацію про професії і вимоги, які роботодавці висувають до людини;
- поінформують про потреби регіонального ринку праці;
- порадять, як отримати обрану професію;
- розкажуть про умови прийому до навчальних закладів;
- допоможуть у визначенні здібностей, схильностей та інтересів.

Пам'ятка випускнику

Для того щоб правильно обрати свою майбутню професію, тобі потрібно:

- володіти інформацією про світ професій;
- мати сформовану уяву про особисте «Я»;
- вміти планувати свої дії та приймати рішення;
- сформувати особисті професійні плани;
- зрозуміти, наскільки свідомим та реалістичним є вибір професії;
- усвідомлювати мотиви свого вибору;
- знати, чи є обмеження за станом здоров'я;
- знати моменти, що можуть сприяти або перешкоджати реалізації особистих професійних планів;

- мати альтернативи вибору професії та навчального закладу;

Поради батькам школярів щодо вибору професії

- допомагайте дитині отримати якнайширше уявлення про світ професій;
- забезпечте максимальний доступ до всебічної інформації про різні професії;
- підтримуйте інтерес дитини до обраної професії і створюйте атмосферу зацікавленості;
- стимулюйте самостійність та ініціативу дитину у навчанні та саморозвитку, підтримуйте її віру у власні сили;
- навчіть дитину ставити чіткі цілі й досягати їх (починаючи з маленьких завдань і поступовозбільшуючи);
- не примушуйте дитину змінити своє рішення, якщо вважаєте, що її вибір невдалий, Допоможіть розібратися, чи справді вона розуміє, чим буде займатися у майбутньому.

Рішення щодо вибору професії повинне відповідати інтересам дитини, адже саме це допоможе їй самореалізуватися та досягти успіху в професійному житті.

Бібліографія

1. Артемова Л.К. Профильное обучение: опыт, проблемы, пути развития // Школьные технологии. – 2003. – № 4. – С.22-31.
2. Артюхова И.С. Проблема выбора профиля обучения в старшей школе // Педагогика. – 2004. – №2. – С.28-33.
3. Байбородова Л.В., Серебренников Л.Н. Концепция профильного обучения сельских школьников // Школьные технологии. – 2003. – №5. – С.47-62.
4. Балл Г.О. Психолого-педагогічні засади професійної орієнтації школярів // Психолог. – 2004. – №8. – С.2-11.
5. Барановська О. Впровадження сучасних форм організації навчального процесу в умовах профільного навчання // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2008. – №5. – С.44.
6. Безденежных Т., Шмелев В. Профильное обучение: реальный опыт и сомнительные нововведения // Директор школи. – 2003. – №1. – С.14-18.
7. Бернацький І. Організація профільного навчання в ЗНЗ сільської місцевості // Сільська школа України. – 2006. – №22-24. – С.18-20.
8. Бессонов Р.В., Околелов О.П. Специфика обучения в профильной школе: содержание и процесс // Педагогика. – 2006. – №7. – С.23-29.
9. Битянова М.Р. Организация психологической работы в школе. – М.: Совершенство, 1998. – 298 с.
10. Битянова М. Свободная деятельность // Школьный психолог. – №46. – 2000. – С.8.
11. Битянова М. Свободная деятельность // Школьный психолог. – №47. – 2000. – С.6.
12. Бібік Н. Проблема профільного навчання в педагогічній теорії і практиці // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2005. – №5-6. – С.20-26.
13. Бібік Н. Проблема профільного навчання в педагогічній теорії і практиці // Математика в школі. – 2006. – №1. – С.2-6.
14. Бібік Н. Профільна школа як стратегія рівного доступу до якісної освіти // Директор школи. – 2004. – №37. – С.2-3.
15. Біляк Б., Дуда О. Профільне навчання в загальноосвітніх закладах // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2003. – №4. – С.44-48.
16. Болотов В. Перспективы перехода школы на профильное обучение // Воспитание школьников. – 2004. – №1. – С.2-8.
17. Боритко М. Людина? Ми її втрачаємо! Чим загрожує профільне навчання // Завуч. – 2006. – №7. – С.4-6.
18. Бурда М. Особистісна орієнтація змісту профільного навчання // Педагогічна газета. – 2005. – №11. – С.1-2.
19. Бурцева И., Ермакова Д. Внедрение профильного обучения: опыт и проблемы // Народное образование. – 2006. – №2. – С.129-135.
20. Василенко Н.В. Організація профільного навчання в середній школі // Завучу. Усе для роботи. – 2009. – №19. – С.2.
21. Вдовиченко Р. Профільне навчання // Директор школи. – 2004. – №24. – С.2-8.

22. Верьовкіна Ж. Профілізація старшої школи // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2008. – №6. – С.86.
23. Вифлеемский А.Б. Сетевые модели профильного обучения // Школьные технологии. – 2004. – №4. – С.53-58.
24. Вольянська С. Впровадження профільного навчання в Україні: регіональний аспект // Практика управління закладами освіти. – 2008. – №4. – С.27.
25. Гаргай В., Метелкин Д. Профильное обучение: варианты решения // Народное образование. – 2004. – №9. – С.109-114.
26. Глушак Г. Профільне навчання в гімназії: [Київська гімназія №323] // Шлях освіти. – 1998. – №2. – С.29-30.
27. Горемыко М. В. Мониторинг эффективности предпрофильной подготовки и профильного обучения // ОКО. – 2008. – №1. – С.61.
28. Гриценко Н. Інтеграція предметів природничо-математичного циклу в умовах профільного навчання // Завуч. – №21. – 2007. – С.25.
29. Грязнова Ю.О. Допрофільне навчання: чи потрібне воно у середній школі? // Управління школою. – 2009. – №8. – С.30.
30. Гусев В. Содержание образования и профильное обучение в старшей школе // Народное образование. – 2002. – №9. – С.113-122.
31. Дем'янюк Т. Профільне навчання в сільській школі // Практика управління закладами освіти. – №3. – С.20.
32. Дерев'янкіна Н.В. Профільне навчання в однокласній школі // Директор школи. – 2006. – №33. – С.14-16.
33. Дерев'янкіна Н.В. Профільне навчання в однокласній школі // Управління школою. – 2006. – №28. – С.22-26.
34. Егоров О. Профильное образование: проблемы и перспективы // Народное образование. – 2006. – №5. – С.32-36.
35. Ендальцев Е.А. Выбор профессии. Социальные, экономические и педагогические фактории. – К.: Вища школа, 1982. – 149 с.
36. Ермаков Д.С. Профильное обучение: проблемы и перспективы // Народное образование. – 2004. – №7. – С.101-107.
37. Ермаков Д.С. Профилизация и модернизация образования // Школьные технологии. – 2004. – №6. – С.3-10.
38. Заблоцька Н. Організація профільного навчання в гімназії // Директор школи (Шк. світ). – 2008. – №12. – С.64.
39. Зайцева Е.А. Технология формирования профильных классов // Завуч. – 2004. – №8. – С.59-66.
40. Захаров Н.Н. Профессиональная ориентация школьников. – М.: Просвещение, 1988. – 270 с.
41. Зінченко В.П., Янцур М.С. Теорія і практика розбудови системи професійної орієнтації в сучасних умовах // Оновлення змісту і методів психології освіти та професійної орієнтації. – Вип.4, 1998. – С.4-15.
42. Іванюк Г. Профільне навчання в старшій школі у сільській місцевості // Рідна школа. – 2005. – №12. – С.46-48.
43. Карюненко М. Профільність навчання в старшій школі – це соціальний захист молодшої людини // Освіта України. – 2003. – №11. – С.2, 6-7.
44. Касьянова О.М. Кваліметрична модель оцінки готовності школи до

- впровадження профільного навчання // Управління школою. – 2004. – №19-21. – С.4.
45. Касьянова О.М. Педагогічна експертиза готовності школи до впровадження профільного навчання // Управління школою. – 2004. – №19-21. – С.2-5.
46. Кизенко В. Факультативні курси в структурі профільного навчання // Освіта і управління. – 2006. – №3-4. – С.161-167.
47. Кизенко В. Формування і реалізація профільного навчання у старшій школі // Освіта і управління. – 2004. – №3-4. – С.138-148.
48. Кирикович Т. Дидактическая модель профильного обучения // Народное образование. – 2009. – №2. – С.180.
49. Кленова Н. Как подготовить школу к профильному обучению // Народное образование. – 2003. – № 7. – С.106-114.
50. Климов Е.А. Образ мира в разнотипных профессиях: Учеб. пособие. – М.: Изд-во МГУ, 1995. – 224с.
51. Кнор Н.Н. Науково-методична робота в багатопрофільному ліцеї // Директор школи. – №46. – 2005. – С.10.
52. Ковалева Т.М. Организация профильного обучения в старшей школе: основы тьюторского сопровождения // Завуч. – 2006. – №8. – С.111-121.
53. Конопкин О.А., Прыгин Г.С. Связь учебной успеваемости студентов с индивидуально-типологическими особенностями их саморегуляции // Вопросы психологии. – 1984. – №3. – С.42-52.
54. Концепция профильного обучения в учреждениях общего и среднего образования (Проект) // Школьные технологии. – 2002. – №4. – С.79-91.
55. Концепції профільного навчання в старшій школі // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2003. – №24. – С.3-15.
56. Кравченко О., Шевчук Т. Організація програмно-методичного супроводу профільного навчання // Директор школи. – №33. – 2007. – С.33.
57. Кропивьянская С.О., Кузина О.В. Методика профильной ориентации старшеклассников // Школьные технологии. – 2004. – №4. – С.103-115.
58. Кузнецов А. Профильное обучение: проблемы, перспективы развития // Народное образование. – 2003. – № 4. – С.85-88.
59. Кузнецов Ю. Яким має бути профільне навчання? // Методичні діалоги. – 2006. – №9. – С.13-15.
60. Лернер П.С. Инновационные технологии повышения интерактивности профильного обучения // Школьные технологии. – 2004. – №6. – С.155-168.
61. Лернер П.С. Модель самоопределения выпускников профильных классов средней общеобразовательной школы // Школьные технологии. – 2003. – №4. – С.50-61.
62. Лернер П.С. Проблеми становлення профільного навчання // Завуч. – 2005. – №2. – С.7-11.
63. Лернер П.С. Профільна освіта старшокласників: якою їй бути? // Завуч. – 2003. – №14. – С.6-7.
64. Липова Л. З досвіду роботи вчителів спеціалізованих класів: (Профільне навчання) // Рідна школа. – 1997. – №1. – С.58-60.
65. Липова Л. Профільне навчання і проблеми соціалізації випускників // Шлях освіти. – 2008. – №1. – С.38.

66. Липова Л. Теорія і практика здійснення профільного навчання в середній загальноосвітній школі // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2008. – №5. – С.32.
67. Липова Л., Замаскіна П. Спецкурси як важлива складова змісту профільного навчання // Рідна школа. – 2007. – №1. – С.13-15.
68. Липова Л., Малишев В. Профільне навчання: до питання становлення // Освіта і управління. – 2006. – №1. – С.111-116.
69. Лікарчук І. Проблема профілізації навчання в старшій школі та шляхи її розв'язання // Управління освітою. – 2003. – №13-14. – С.2-3, 9.
70. Лікарчук І. Проблема профілізації навчання в старшій школі та шляхи її розв'язання // Директор школи. – 2003. – №20. – С.9-10.
71. Лікарчук І. Щоб профілізація не стала профанацією // Рідна школа. – 2003. – №6. – С.3-5.
72. Лобанова Н. Організація профільного навчання // Директор школи. – №34. – 2007. – С.13.
73. Ляшенко О. Теоретично методичні засади організації профільного навчання в старшій загальноосвітній школі // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2008. – №5. – С.4.
74. Матвієнко В. Допрофільна освіта в сучасній середній школі // Директор школи. – 2008. – №12. – С.35.
75. Мозговий В.Л. Розвиток творчого потенціалу учнів як пріоритетний напрямок профільного навчання // Управління школою. – 2004. – №9. – С.26-28.
76. Ніколенко Е. Управління організацією допрофільної підготовки учнів // Директор школи. – 2008. – №5. – С.53.
77. Олійник О.Б. Профільне навчання у спеціалізованій школі // Управління школою. – 2006. – №32-33. – С.10-22.
78. Остапенко А. Моделі профільного навчання в сільській школі // Завуч. – 2004. – №7. – С.21.
79. Остапенко А. Профільне навчання як можливість одержання якісної освіти // Директор школи. – №31-32. – 2007. – С.3.
80. Піщалковська М. Профільне навчання: основні етапи // Директор школи. – 2006. – №7. – С.50-57.
81. Покиданов Г. Профільна освіта чи навчання? // Завуч. – 2005. – №4. – С.12-15.
82. Полонська Т.К. Зміст і структура допрофільної підготовки учнів ЗНЗ // Педагогіка і психологія. – 2008. – №34. – С.34.
83. Полонська Т.К. Упровадження допрофільної підготовки учнів ЗНЗ // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2008. – №5. – С.48.
84. Профільна освіта: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції “Профільна освіта в концепції особистісної переорієнтації навчання” // Управління школою. – 2005. – №14-15.
85. Профорієнтація в школі: нові освітні позиції і програми // Директор школи. – №38. – 2007. – С.3.
86. Резапкіна Г.В. Комплектование профильных классов // Школьный психолог. – 2007. – №2. – С.9-16.

87. Професійне самовизначення старшокласників: Метод. посіб./Упоряд. Л.Шелестова.-К.:Вид.дім «шкіл.світ»: Вид.Л.Галіцина, 2006. – 128 с.
88. Резапкіна Г.В. Секреты выбора профессии. – М.: Генезис, 2002. – 80 с.
89. Ремех Т. Профільне навчання: треба було раніше // Директор школи. – 2006. – №3. – С.6-13.
90. Сабадаж Ж. Профільна освіта старшокласників // Завуч. – 2005. – №17-18. – С.42-46.
91. Самодрін А. Диференційований підхід у вихованні в профільній школі // Завуч. – №14. – 2007. – С.8.
92. Сахаров З.Ф., Сезанов А.Д. Профессиональная ориентация школьников. – М.: Просвещение, 1982. – 192 с.
93. Слукина Т.Л. Профильное обучение. Тьютор или классный руководитель? // Завуч. – 2006. – №8. – С.122-125.
94. Смирнова М.Є. Профілізація старшої школи – напрямок модернізації сучасної освіти // Управління школою. – 2004. – №10. – С.28-31.
95. Терещенко М. Методичні рекомендації щодо розробки програм спецкурсів профільного навчання // Завуч. – 2009. – №9. – С.4.
96. Фролов И. Профильная сельская школа с уровневой дифференциацией // Сельская школа. – 2004. – №1. – С.91-100.
97. Хавир П.А. Психология профессионального самоопределения в ранней юности. – М., 1981. – 96 с.
98. Шевченко Н. Профильное обучение: что мешает воплощению конструктивной идеи // Народное образование. – 2006. – №1. – С.8-12.
99. Шестернинов Е., Арцев М. Профильная школа – это индивидуализация обучения и свобода выбора // Директор школы. – 2003. – №2. – С.18-21.
100. Шиян Н. Модель профільного навчання: індивідуальний вибір школяра // Управління освітою. – 2006. – №3. – С.4-5.
101. Яремко І.М. Спецкурси у системі профільного навчання // Управління школою. – 2009. – №9. – С.28.
102. Ястребова В.Я. Дидактичне обґрунтування змісту профільної освіти // Управління школою. – 2004. – №6. – С.10-13.

ДОДАТОК 1.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Н А К А З

м. Київ

11.09.2009 р.

№ 854

Про затвердження нової редакції
Концепції профільного навчання у старшій школі

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 16.11.2000 № 1717 «Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання» (із змінами), рішення Колегії Міністерства освіти і науки України № від 26.08 2009р., з метою модернізації Концепції профільного навчання, схваленої вченою радою Інституту педагогіки АПН України (протокол №6 від 05.06.2003 р.) і затвердженої рішенням Колегії Міністерства освіти і науки України №10/2-2 від 25.09. 2003 року та організованого переходу загальноосвітніх навчальних закладів на профільне навчання

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити нову редакцію Концепції профільного навчання у старшій школі, що додається.
2. Міністерству освіти і науки Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської, Севастопольської міських державних адміністрацій забезпечити практичне використання нової редакції Концепції профільного навчання.
3. Контроль за виконанням наказу покласти на заступника Міністра П.Б.Полянського.

Міністр

І.О. Вакарчук

Концепція профільного навчання в старшій школі

Вступ

Концепція профільного навчання в старшій загальноосвітній школі розроблена на виконання Закону України «Про загальну середню освіту», постанов Кабінету Міністрів України від 16.11.2000 р. № 1717 «Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання» та від 13.04.2007 № 620 «Про внесення зміни до п.1 постанови Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2000р. №1717».

Вона ґрунтується також на основних положеннях Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа).

У названих документах закладено нові підходи до організації освіти в старшій школі. Вона має функціонувати як профільна. Це створюватиме сприятливі умови для врахування індивідуальних особливостей, інтересів і потреб учнів, для формування у школярів орієнтації на той чи інший вид майбутньої професійної діяльності. Профільна школа найповніше реалізує принцип особистісно орієнтованого навчання, що значно розширює можливості учня у виборі власної освітньої траєкторії.

Концепція розроблена з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду організації профільного навчання в старшій загальноосвітній школі.

I. Сутність, мета і принципи організації профільного навчання

Профільне навчання — вид диференційованого навчання, який передбачає врахування освітніх потреб, нахилів, здібностей учнів; створення умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення, що забезпечується за рахунок змін у цілях, змісті, структурі та організації навчального процесу.

Мета профільного навчання — забезпечення можливостей для рівного доступу учнівської молоді до здобуття загальноосвітньої профільної та початкової допрофесійної підготовки, неперервної освіти впродовж усього життя, виховання особистості, здатної до самореалізації, професійного зростання й мобільності в умовах реформування сучасного суспільства. Профільне навчання спрямоване на формування ключових компетентностей старшокласників, набуття ними навичок самостійної науково-практичної, дослідницько-пошукової діяльності, розвиток їхніх інтелектуальних, психічних, творчих, моральних, фізичних, соціальних якостей, прагнення до саморозвитку та самоосвіти.

Основними завданнями профільного навчання є:

1) створення умов для врахування й розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб учнів старшої школи в процесі їхньої загальноосвітньої підготовки;

2) забезпечення умов для життєвого і професійного самовизначення старшокласників, формування готовності до свідомого вибору і оволодіння майбутньою професією;

3) формування загальнокультурної, соціальної, комунікативної, інформаційної, громадянської, технічної, здоров'язбережної компетенцій учнів на допрофесійному рівні, спрямування молоді щодо майбутньої професійної діяльності;

4) забезпечення наступно-перспективних зв'язків між загальною середньою і професійною освітою відповідно до обраного профілю.

Профільне навчання ґрунтується на таких принципах:

- диференціації (розподіл учнів за рівнем освітньої підготовки, інтересами, потребами, здібностями і нахилами);
- варіативності, альтернативності й доступності (освітніх програм, технологій навчання і навчально-методичного забезпечення);
- наступності та неперервності (між допрофільною підготовкою і профільним навчанням, професійною підготовкою);
- гнучкості (змісту і форм організації профільного навчання, у тому числі дистанційного; забезпечення можливості зміни профілю);
- діагностико-прогностичної реалізованості (виявлення здібностей учнів з метою їх обґрунтованої орієнтації на профіль навчання).

II. Структура профільного навчання

Профіль навчання — це спосіб організації диференційованого навчання, який передбачає поглиблене і професійно зорієнтоване вивчення циклу споріднених предметів.

Профільне навчання у 10–12 класах здійснюється за такими основними напрямками: суспільно-гуманітарний, філологічний, художньо-естетичний, природничо-математичний, технологічний, спортивний.

Їх набір відповідає соціально-диференційованим видам діяльності, які обумовлюються суспільним розподілом праці, і містить знання про природу, людину, суспільство, культуру, науку та виробництво. За основними напрямками профілізації визначаються різноманітні навчальні профілі.

Профіль навчання визначається з урахуванням інтересів школярів та їх батьків, перспектив здобуття подальшої освіти і життєвих планів учнівської молоді; кадрових, матеріально-технічних, інформаційних ресурсів школи; соціокультурної і виробничої інфраструктури району, регіону.

Навчальний профіль визначається як добором предметів, так і їх змістом.

Зміст і структура навчальних профілів. Засвоєння змісту освіти у загальноосвітніх закладах з профільним навчанням має, по-перше, забезпечувати загальноосвітню підготовку учнів, по-друге — підготовку до майбутньої професійної діяльності.

Профіль навчання охоплює таку сукупність предметів: базові, профільні та курси за вибором.

Базові загальноосвітні предмети становлять інваріантну складову змісту середньої освіти і є обов'язковими для всіх профілів. Ці предмети реалізують цілі й завдання загальної середньої освіти. Зміст навчання і вимоги до підготовки

старшокласників визначаються державним стандартом повної загальної середньої освіти.

Профільні загальноосвітні предмети — це предмети, що реалізують цілі, завдання і зміст кожного конкретного профілю. Профільні предмети вивчаються поглиблено і передбачають більш повне опанування понять, законів, теорій; використання інноваційних технологій навчання; організації дослідницької, проектної діяльності; профільної навчальної практики учнів тощо.

Профільні предмети забезпечують також прикладну спрямованість навчання за рахунок інтеграції знань і методів пізнання та застосування їх у різних сферах діяльності, в т.ч. і професійній, яка визначається специфікою профілю навчання.

У профільних загальноосвітніх навчальних закладах передбачається опанування змісту предметів на різних рівнях:

1. Рівень стандарту — обов'язковий *мінімум* змісту навчальних предметів, який не передбачає подальшого їх вивчення (наприклад, математика у філологічному профілі; історія у фізико - математичному).

2. Академічний рівень — обсяг змісту *достатній* для подальшого вивчення предметів у вищих навчальних закладах — визначається для навчальних предметів, які є не профільними, але є базовими або близькими до профільних (наприклад, загальноосвітні курси біології, хімії у фізико-технічному профілі або загальноосвітній курс фізики у хіміко-біологічному профілі).

Зміст навчання на першому і другому рівнях визначається державним загальноосвітнім стандартом.

3. Рівень профільної підготовки — зміст навчальних предметів *поглиблений*, передбачає орієнтацію на майбутню професію (наприклад, курси фізики і математики у фізико-математичному профілі або курси біології та хімії у хіміко-біологічному профілі).

Профільних предметів має бути не більше двох-трьох з однієї або споріднених освітніх галузей (наприклад, фізика, інформатика і математика, хімія і технології, біологія і екологія, географія і економіка тощо). Так, у профілях, де профільними обрано природничі предмети біологія і хімія, решта природознавчих предметів (фізика, географія) вивчається за програмою загальноосвітнього рівня.

Зміст окремих навчальних предметів може інтегруватися. Так, у профілях природничо-математичного і технологічного спрямування може вивчатися інтегрований курс «Суспільствознавство», а у профілях суспільно-гуманітарного, художньо-естетичного напрямів — «Природознавство».

Курси за вибором — це навчальні курси, які доповнюють навчальні предмети і входять до складу допрофільної підготовки та профільного навчання. Курси за вибором створюються за рахунок варіативного компонента змісту освіти.

Функцією курсів за вибором допрофільної підготовки є формування у школярів правильного вибору профілю навчання, визначення сфери майбутньої професійної діяльності, усвідомлення учнями своїх переваг з позиції майбутньої діяльності.

Вибір курсів за вибором здійснюється учнями добровільно. Ними повинні бути охоплені всі школярі 8-9 класів. Допрофільні курси за вибором є короткочасними (9-17 годин). Протягом 2-х років учні вивчають не менше 2-х- 3-х курсів.

За змістовим наповненням курси за вибором для допрофільної підготовки знайомлять учнів із світом сучасних професій; розширюють знання учнів з шкільних предметів; вчать оцінювати свої можливості щодо способів діяльності.

У старшій профільній школі курси за вибором сприяють формуванню індивідуальної освітньої траєкторії школярів, орієнтують на усвідомлений та відповідальний вибір майбутньої професії.

Кожен учень протягом 3-х років навчання у старшій школі обирає для вивчення не менше 4-х — 5-ти курсів за вибором.

Курси за вибором у старшій школі забезпечують поглиблене та розширене вивчення профільних предметів. Водночас, вони можуть сприяти вивченню непрофільних предметів і бути зорієнтовані на певний вид діяльності поза профілем навчання, який обрав учень.

Загальноосвітні школи створюють ті чи інші профілі навчання за рахунок комбінацій базових, профільних предметів і курсів за вибором.

III. Форми організації профільного навчання

Форми організації профільного навчання регламентують діяльність суб'єктів навчально-виховного процесу в системі профільних загальноосвітніх навчальних закладів і забезпечують умови для реалізації його мети і завдань. За характером взаємодії суб'єктів профільного навчання виділяються такі форми його організації.

Внутрішньошкільні:

- профільні класи в однопрофільних загальноосвітніх навчальних закладах;
- профільні групи в багатoproфільних загальноосвітніх навчальних закладах;
- класи з поглибленим вивченням предметів;
- профільне навчання за індивідуальними навчальними планами і програмами;
- динамічні профільні групи (в тому числі різновікові).

Зовнішньошкільні:

- міжшкільні профільні групи;
- профільна школа інтернатного типу;
- освітній округ;
- навчально-виховний комплекс (НВК);
- міжшкільний навчально-виробничий комбінат (МНВК);
- загальноосвітні навчальні заклади на базі професійно - технічних, вищих навчальних закладів.

Профільне навчання здійснюється у загальноосвітніх навчальних закладах різного типу: однопрофільних і багатoproфільних школах, спеціалізованих школах, ліцєях, гімназіях, колегіумах, школах з класами з поглибленим вивченням окремих предметів. Профільне навчання може здійснюватися на базі чи за участю позашкільних навчальних закладів.

Загальноосвітній навчальний заклад може мати один або декілька профілів.

В окремих випадках загальноосвітній навчальний заклад (клас) може організовувати навчання за *універсальним напрямом*. Тоді задоволення освітніх

запитів учнів здійснюється за рахунок введення курсів за вибором, які дають змогу поглибити або професійно спрямувати зміст споріднених базових предметів.

Профільні групи у багатопрофільних загальноосвітніх навчальних закладах передбачають профільну підготовку груп учнів у класах певного напрямку профілізації. Наприклад, у класі суспільно-гуманітарного напрямку можуть бути організовані групи для навчання за філософським та історико-правовим профілями.

Профільне навчання за індивідуальними навчальними планами і програмами здійснюється з метою задоволення індивідуальних запитів учнів.

Динамічні профільні групи створюються за бажанням учнів у профільних школах, що мають належне матеріально-технічне, професійно-педагогічне забезпечення. Вони можуть функціонувати у паралельних класах старшої школи (за наявності не менше 12-ти учнів у групі); у малокомплектних школах можуть організовуватись різновікові динамічні профільні групи. Протягом навчального року учні мають право переходити з однієї профільної групи в іншу. Це забезпечить умови для самостійного вибору учнями профільних навчальних курсів, випробування власних сил, реалізації їхніх освітніх, професійних інтересів.

Міжшкільні профільні групи організуються у навчально-виховному комплексі (НВК), опорній старшій школі з пришкільним інтернатом або без нього, профільній школі інтернатного типу, міжшкільному навчально-виробничому комбінаті (МНВК) за рахунок кооперації ресурсів і коштів закладів освіти, приватних осіб тощо. Старшокласники мають можливість більш змістовно й організовано вивчати курси за вибором, які мають забезпечувати допрофесійну підготовку та їх дієву професійну орієнтацію.

Профільна школа інтернатного типу здійснює загальну середню освіту і має на меті допрофесійну підготовку молоді з числа випускників основної школи (за умови наявності кадрових, фінансових, інформаційних ресурсів, сучасної навчально-матеріальної бази).

Освітній округ - це добровільне об'єднання загальноосвітніх шкіл різних форм і типів власності між собою та іншими навчальними закладами та установами. У межах освітнього округу може визначатися опорна школа (базовий навчальний заклад), яка виконує функцію «ресурсного центру».

Навчально-виховний комплекс (НВК) — це об'єднання освітніх, фінансових, інформаційних ресурсів навчальних закладів різних типів і рівнів акредитації для задоволення допрофесійних і професійних запитів учнів.

Міжшкільний навчально-виробничий комбінат (МНВК) — це навчальний заклад, який забезпечує потреби учнів загальноосвітніх навчальних закладів у профорієнтаційній, допрофесійній та професійній підготовці.

Загальноосвітні навчальні заклади на базі вищих або професійно - технічних навчальних закладів забезпечують загальноосвітню підготовку та профільну підготовку, яка відповідає професійній спеціалізації факультетів цих закладів і реалізується в основному його науково-педагогічними працівниками.

IV. Допрофільна підготовка

Здійснюється у 8 - 9 класах з метою професійної орієнтації учнів, сприяння вибору ними напряму профільного навчання у старшій школі. Форми реалізації до профільної підготовки: поглиблене вивчення окремих предметів на диференційованій основі; введення курсів за вибором, профільна орієнтація, інформаційна робота тощо

Поглиблене вивчення предметів, крім розширення і поглиблення змісту, сприяє формуванню стійкого інтересу до предмета, розвитку відповідних здібностей і орієнтації на професійну діяльність з використанням одержаних знань. Поглиблене вивчення здійснюється або за спеціальними програмами і підручниками, або за модульним принципом — програма загальноосвітньої школи доповнюється набором модулів, які поглиблюють відповідні теми.

Курси за вибором покликані сприяти вибору учнями майбутнього профілю навчання.

Профільна орієнтація зорієнтована на надання психолого — педагогічної допомоги учням у прийнятті рішення щодо вибору профілю навчання та створення умов для готовності підлітків до соціального, професійного і культурного самовизначення в цілому.

Інформаційна робота передбачає розроблення «освітньої карти» міста, району та інформаційних носіїв (сайти, буклети, листівки, газети тощо).

Допрофільна підготовка здійснюється також через факультативи, предметні гуртки, наукові товариства учнів, Малу академію наук, предметні олімпіади, кабінети профорієнтації тощо.

Ефективність допрофільного навчання вимагає налагодження дієвої діагностики рівня навчальних досягнень учнів основної школи, профконсультаційної психодіагностики з метою визначення професійних інтересів і якостей школярів для створення однорідних за підготовленістю та інтересами мікроколективів (класів, груп).

V. Умови реалізації Концепції

Вирішальною умовою реалізації концепції є комплексне розв'язання питань, пов'язаних з фінансовим, кадровим, навчально-методичним, нормативно-правовим і організаційним забезпеченням профільної школи.

1. Нові цілі шкільної освіти зумовлюють необхідність подальшої модернізації вищої педагогічної освіти і системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. З цією метою необхідно:

- у вищих навчальних закладах педагогічного профілю передбачити підготовку педагогічних кадрів з урахуванням потреб профільної школи та внести відповідні зміни у державний стандарт вищої педагогічної освіти для спеціалістів та магістрів; планувати необхідну спеціалізацію студентів і магістерські програми з профільного навчання старшокласників; одержання вищої педагогічної освіти за кількома

освітніми галузями, передбаченими державним стандартом загальноосвітньої школи;

- для забезпечення необхідного рівня професійної компетентності вчителів і керівників шкіл здійснювати підвищення кваліфікації вчителів основної школи з орієнтацією на організацію допрофільного навчання та його психолого-педагогічного забезпечення; вчителів старшої школи, які викладатимуть профільні предмети і курсів за вибором; керівних кадрів освіти, здатних забезпечити функціонування профільної школи.

2. Створення нормативно-правової бази розвитку профільного навчання, спрямованої на вирішення таких основних питань:

- розроблення механізму функціонування освітнього округу;
- розроблення механізмів фінансування профільних шкіл з урахуванням різних джерел бюджетного і позабюджетного фінансування;
- правила (алгоритм) зміни учнями профілю навчання за їх бажанням;
- порядок оцінювання за методом «портфоліо»;
- застосування дистанційного навчання тощо.

3. Навчально-методичне забезпечення профільної школи — важлива умова реалізації концепції. Вона передбачає розроблення навчальних програм за трьома рівнями змісту: рівнем стандарту, академічного та профільного; програм курсів за вибором; забезпечення впровадження профільного навчання відповідними підручниками, навчально-методичними посібниками, засобами навчання.

4. Створення психологічного супроводження навчального процесу в 8–9, 10–12 класах здійснюється з метою своєчасної оцінки комплексу індивідуальних особливостей підлітка з погляду його готовності до успішного навчання за певним профілем, попередження дезадаптації в умовах виникнення навчальних труднощів і стресів, пов'язаних із спілкуванням у новому колективі. Важливо досягти усвідомлення учнем себе як суб'єкта вибору профілю навчання.

5. Науковий супровід навчання в старшій школі передбачає реалізацію завдань дослідницького і впроваджувального характеру: обґрунтування змісту профільного вивчення, розроблення педагогічних технологій на основі застосування інноваційних методів навчання, самостійної навчальної діяльності, профільної виробничої практики; розроблення системи оцінювання навчальних досягнень учнів; моніторинг якості освіти, корекцію концептуальних підходів до організації профільного навчання в різних умовах.

6. Фінансування профільного навчання здійснюється переважно за рахунок держави та кооперації державних, громадських і приватних коштів.

Концепція запроваджується за умови врахування реальних можливостей ресурсного забезпечення профільного навчання, розробки навчально-методичних комплектів, врахування результатів широкого експериментального випробовування змісту і технологій профілізації старшої школи.